

töiden hallitukselle varataan oikeus tutkia johtopatsaiden sijoitus-ehdotusta ja, jos syytä on, vaatia muuttamaan yksityisiä patsaita ja johdon osia, joka muutto siinä tapauksessa on toimitettava yhtiön kustannuksella.

Asiaa esiteltäessä päätti ¹⁾ kaupunginvaltuusto myöntyä puheenalaiseen hakemukseen rahatoimikamarin esittämin ehdoin muutoin, paitsi että haettu lupa myönnettiin ainoastaan kymmeneksi vuodeksi.

Maistraatin kirjelmässä marraskuun 20 päivältä vaadituksi lausunnoksi asiasta, joka koski lennätinkaapelien laskemista Uudenmaan kasarmin ja Viaporin linnoituksen välille, päätti ²⁾ kaupunginvaltuusto lausua, että mainittua lennätinkaapelia laskettaessa olisi noudatettava:

Lausunto asiasta, joka koskee lennätinkaapelien laske-
mista Uudenmaan kasarmin ja Viaporin välille.

1) ohjeita, joita kaupungin satamakapteeni asiasta antanee;

2) että sotilaspäällystö asettaa kaapelien asemaa ilmaisevia rantamerkkejä satamakapteenin osottamiin sopiviin paikkoihin;

3) että kaapeli sotalaitoksen kustannuksella muutetaan pois niistä paikoista, missä kaupungin satamissa ehkä teetetävät työt sitä vaativat; sekä

4) että kaapelien lopullista asemaa osottava asemapiirros toimitetaan kaupungin rakennuskonttoriin, jotta se satamissa ruoppauksia ja muita töitä toimeenpantaessa voi ryhtyä toimiin kaapelien suojelemiseksi.

Maistraatin kirjelmässä joulukuun 19 päivältä vaadituksi lausunnoksi Viaporin sotasataman päällikön läänin kuvernöörille tekemästä anomuksesta saada asettaa kuusi sähkövalojohtopatsasta mainitun sotasataman ja Katajanokan pohjoisrannalla sijaitsevan uuden merikasinon välille päätti ³⁾ kaupunginvaltuusto puoltaa myöntymistä mainittuun anomukseen, sillä ehdolla että patsaat sijoitetaan pitkin jalkakäytävän pohjoislaitaa ja että, jos vastedes käy tarpeelliseksi, ilmajohto vaihdetaan maanalaiseen kaapeliin asianomaisen viranomaisen siinä kohden antamain osotusten mukaisesti.

Lausunto hakemuksesta saada asettaa sähkövalojohtopatsaita Katajanokan merikasinolle.

4. Kaupungille kuuluvain talojen ja rakennusten käyttämistä määrättyihin tarkoituksiin sekä sellaisten rakennusten teettämistä ja kunnossapitoa koskevat asiat.

Rahatoimikamarin esityksestä päätti ⁴⁾ kaupunginvaltuusto, että tarpeelliset huoneistot on kaupungin omistamasta Puutarhakadun talosta n:o 4 toistaiseksi, ei kuitenkaan kauemmaksi kuin

Huoneistojen luovuttaminen Puutarhakadun talosta

¹⁾ Valt. pöytäk. lokak. 17 p. 28 §. — ²⁾ Valt. pöytäk. marrask. 28 p. 6 §. —

³⁾ Valt. pöytäk. jouluk. 22 p. 23 §. — ⁴⁾ Valt. pöytäk. syysk. 19 p. 14 §.

n:o 4 sairaan-
hoitotarkoi-
tuksiin.

toukokuun 15 päivään 1912, luovutettava sairaanhoitotarkoituksiin sekä käyttövaroistaan osottaa 3,000 markkaa mainittujen huoneistojen kuntoonpanettamiseksi ynnä 600 markkaa korvaukseksi voimassa olevan vuokrasopimuksen rikkomisesta kristilliselle työväenyhdistykselle, jonka käytettävänä huoneistot osittain olivat.

Sittemmin myönsi 1) kaupunginvaltuusto terveydenhoitolautakunnan esityksestä käyttövaroistaan edellä mainitun varasairaalan ensimmäistä kalustusta varten 5,000 markkaa sekä sairaalan voimassapitoon puolen neljättä kuukauden aikana yhteensä 14,178 markkaa 50 penniä.

Puheena olevan sairaalan avoinna pitämistä varten otettiin 2) 1912 vuoden menosääntöön 16,204 markan määräraha.

Kirjelmässä 3) maaliskuun 4 päivältä oli muinaismuistolautakunta, jonka toimikausi päättyisi vuonna 1911, esittänyt tämän toimikauden pitentämistä sekä samalla lautakunnan ohjelman laajentamista siihen suuntaan, että perustettaisiin Helsingin kaupungin museo, jonka hoito annettaisiin lautakunnan toimeksi. Tämä kaupungin museo sijoitettaisiin Hakasalmen huvilaan, joka, sittenkun k. senaatti oli hyljännyt kaupunginvaltuuston tarjouksen 4) vuokrata mainitun huvilan vuokrakaudeksi kesäkuun 1 päivästä 1911—kesäkuun 1 päivään 1912 muinaistieteellisen toimikunnan käytettäväksi, oli kesäkuun 1 päivästä 1911 kaupungin käytettävänä. Uuden museon vuosikustannukset oli lautakunta laskenut 5,000 markaksi, johon summaan myös oli luettu lautakunnan aikaisemmin nauttima 1,000 markan määräraha valokuvausta varten. Tämän ohessa tarvittaisiin tämän vuoden seitsemää kuukautta varten, joiksi lautakunta ottaisi huostaansa museon hallinnon, 3,000 markan määräraha.

Asiasta vaaditussa lausunnossa rahatoimikamari kirjelmässä 3) maaliskuun 30 päivältä m. m. mainitsi olevansa sitä mieltä, että nyt oli sopiva aika toteuttaa kaupungin museon perustamista koskeva ehdotus. Luonnolliselta tässä näytti, että tämän museon hoito ja hallinto jätettäisiin muinaismuistolautakunnalle, jonka nimi ehkä olisi muutettava ja johtosääntö laajennettava. Tarkastaessaan lautakunnan esittämää vuosirahansäännön ehdotusta ei rahatoimikamari ollut havainnut syytä muistutukseen, mutta olisi mainittu ehdotus kuitenkin lopullisesti tutkittava ja hyväksyttävä budjetinkäsittelyn yhteydessä. Lautakunnan pyytämää 3,000 markan määrärahaa museon kuntoonpanosta johtuviin kustannuksiin oli kamari katsonut olevan puoltaminen.

1) Valt. pöytäk. lokak. 3 p. 16 §. — 2) Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — 3) Valt. pain. asiakirj. n:o 21. — 4) Ks. tätä kert. siv. 26.

Kaupungin
museon perus-
taminen ja
Hakasalmen
huvilan käyttä-
minen.

Kaupungin museon perustamista koskevaan ehdotukseen oli kytketty kysymys Hakasalmen huvilan käyttämisestä. Kamari oli asiaa käsitellessään tullut siihen tulokseen, että rakennus olisi edelleen luovutettava museotarkoituksiin sekä siinä varattava tarpeellinen tila kaupungin vastaiselle museolle ja, kun koko huvilarakennusta ei tarvitsisi luovuttaa tähän tarkoitukseen, kävisi samantaiset Suomen taideyhdistyksen tai taideteollisuusyhdistyksen kokoelmat toistaiseksi sijoittaminen sinne. Taideteollisuusyhdistys olikin kamarilta anonut, että huvilan yläkerta toistaiseksi ja maksutta luovutettaisiin yhdistyksen käytettäväksi sen taideteollisuuskokoelmain huoneistoksi, ja tämän anomuksen perustelemiseksi huomauttanut, että ylempi taideteollisuuskoulu oli useat vuodet ollut vailla omaa huoneistoa Ateneumissa vallinneen suuren huoneiden puutteen vuoksi, mutta että, jos taideteollisuuskokoelmat siirrettäisiin suunniteltuun Hakasalmen museoon, vapautuisi Ateneumin museohuoneisto koulun käytettäväksi. Taloudelliseltakin kannalta katsoen olisi esitetty ehdotus kaupungille edullinen. Taideteollisuuskeskuskoulu oli Helsingin kaupungin ylempi käsityöläiskoulu, ja kaupunki suoritti sen pääasialliset kustannukset sekä otti puolekkain osaa koulun ylemmän taideteollisuusosastonkin palkkauksiin. Valtio, Ateneumin omistajana, kustansi tosin koulun huoneiston, sen lämmityksen, valaistuksen ja korjauksen. Mutta kun Ateneumissa oli liian vähän tilaa, oli kaupunki kustantanut kahden Ateneumin ulkopuolelta vuokratun huoneiston 3,000 markalla vuodessa. Toinen näistä, ehkäpä molemmatkin, kävisi tarpeettomaksi museon poismuuton johdosta. Edellä esitetyn nojalla rahatoimikamari esitti kaupunginvaltuuston päätettäväksi:

että Helsingin kaupungin museo perustettaisiin kesäkuun 1 päivästä 1911 ja sijoitettaisiin Hakasalmen huvilan alakertaan;

että Helsingin muinaismuistolautakunta ottaisi huostaansa tämän museon hoidon;

että 3,000 markkaa osotettaisiin kaupungin museon sisustamista ja kuntoonpanemista varten;

että mainittu rahamäärä asetettaisiin muinaismuistolautakunnan käytettäväksi sekä pantaisiin maksettavaksi valtuuston käyttövaroista;

että muinaismuistolautakunta saisi toimekseen antaa valtuustolle täydellisen ehdotuksen lautakunnan uudeksi johtosäännöksi ja uudeksi vuosirahansäännöksi;

että Hakasalmen huvilan yläkerta toistaiseksi ja maksutta luovutettaisiin taideteollisuusyhdistykselle sen taideteollisuuskokoelmain säilytyspaikaksi;

että Hakasalmen huvilan sisäpuolista korjausta varten osotettaisiin 1,500 markkaa kaupunginvaltuuston käyttövaroista: sekä että kaupungin yleisten töiden hallitus saisi toimekseen 1912 vuoden budjettiehdotukseensa merkitä tarpeelliset määrärahat Hakasalmen huvilan täydellistä korjausta ja lämpöjohdon siihen teettämistä varten.

Asiaa lopullisesti esiteltäessä päätti 1) kaupunginvaltuusto hyväksyä muinaismuistolautakunnan esityksen, semmoisena kuin rahatoimikamari sen oli muodostellut, muutoin paitsi että puheena oleva museo perustettaisiin heinäkuun 1 päivästä 1911, sen johdosta että kamarin ehdottama ajankohta jo oli sivuutettu.

Taideteollisuusyhdistyksen anomuksesta sekä rahatoimikamarin ehdotuksesta päätti 2) kaupunginvaltuusto sittemmin, että edellä mainitut työt, joita varten tarpeelliset määrärahat pantaisiin 1912 vuoden menosääntöön, teetettäisiin vuonna 1911 ja kustannukset maksettaisiin edeltäpäin kaupunginkassasta.

Vahvistettaessa 1912 vuoden menosääntöä otettiin 3) siihen Hakasalmen huvilan sisustuksen muutostöitä varten 24,900 markan määräraha.

Eväty esitys huoneiston osottamisesta rekryyttejä varten.

Kirjelmässä joulukuun 16 päivältä 1910 esitti majoituslautakunta mainitsemillaan syillä, että Viaporin linnoitukseen sijoitetuihin sotajoukkoihin aiottuja, kuluvan vuoden kutsuntaan kuuluvia rekryyttejä varten huoneisto osotettaisiin jostakin kaupungin omistamasta talosta tai päinvastaisessa tapauksessa vuokrattaisiin taroitusta varten.

Rahatoimikamarin annettua lausunnon asiasta päätti 4) kaupunginvaltuusto tällä kertaa evätä majoituslautakunnan esityksen.

Määräraha poliisimaneesin sisustamista varten.

Rahatoimikamarin esityksestä myönsi 5) kaupunginvaltuusto käyttövaroistaan 13,500 markan määrärahan poliisimaneesin panettamiseksi semmoiseen kuntoon, että sinne kävisi tilapäisesti majoittaminen venäläisiä rekryyttejä.

Kysymys uuden kaupungintalon ja poliisitalon rakentamisesta sekä Senaatintorin tasottamisesta.

Kirjelmässä 6) huhtikuun 25 päivältä lähetti rahatoimikamari valtuustolle kamarin asettaman valiokunnan antaman mietinnön uuden kaupungintalon ja poliisitalon rakennuttamisesta Helsinkiin sekä Senaatintorin tasottamisesta.

Mainitussa mietinnössä valiokunta, selostettuaan mitä puheenalaisissa asioissa aikaisemmin oli tehty, lausui pääasiassa seuraavaa:

Se seikka että nämä kysymykset jälleen oli otettu rahatoimikamarissa käsiteltäviksi ja asetettu ensi sijaan ei johtunut aino-

1) Valt. pöytäk. kesäk. 13 p. 38 §. — 2) Valt. pöytäk. lokak. 17 p. 27 §. — 3) Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — 4) Valt. pöytäk. tammik. 31 p. 12 §. — 5) Valt. pöytäk. syysk. 19 p. 16 §. — 6) Valt. pain. asiakirj. n:o 15.

astaan siitä, että tila raatihuoneessa oli vuosi vuodelta käynyt yhä ahtaammaksi ja siitä aiheutuneet hankaluudet yhä tuntuvammiksi, eikä myöskään siitä, että kaupungin menot yksityisten taloista vuokratuista tarpeellisista virkahuoneistoista olivat vuosi vuodelta lisääntyneet ja nykyään nousivat 30,000 markan vaiheille. Lähin syy kamarin toimenpiteeseen liittyi kysymykseen Senaatintorin vastaisesta järjestämisestä. Sittenkun kamarin tietoon oli tullut, että korttelissa n:o 31 sijaitsevien Sofiankadun tonttien n:ojen 1 ja 2 omistajat aikoivat myydä mainitut tontit, ja kun saattoi olla epätietoista, kuka tulisi puheenalaisten tonttien uudeksi omistajaksi, sekä siihenkin nähden, että tämän johdosta oli tullut puheeksi kysymys Senaatintorin etelälaidan rakennustaiteellisen asun suojelemisesta, oli kamari toimituttanut mainittujen tonttien ja niillä olevien rakennusten arvioimisen sekä sittemmin kaupungin puolesta ilmoittautunut näiden tonttien ostajaksi. Kun kuitenkin oli selvinnyt, että G. F. Stockmann osakeyhtiö aikoi ostaa tontit ja niinikään oli päässyt keskusteluissa niin pitkälle, ettei kaupunki enää olisi voinut ryhtyä asiaan saattamatta siten ehkä kauppahintaa kohoamaan, oli kamari ryhtynyt G. F. Stockmann osakeyhtiön kanssa keskusteluihin, joiden tuloksena oli seuraava kamarin ja uuden ostajan välinen alustava sopimus:

Siinä tapauksessa että G. F. Stockmann osakeyhtiö ostaa Aleksanterinkadun talon n:o 26, joka käsittää tämän kaupungin korttelin n:o 31 tontit n:ot 1 ja 2, sitoutuu osakeyhtiö täten ensin mainitusta tontista n:o 1 Helsingin kaupungille myymään osan, joka käsittää tontin koko leveyden idästä länteen sekä ulottuu 26 metrin pituudelta Sofiankadun viertä, eli noin 630 m², 400,000 markan kauppahinnasta ja muuten seuraavilla ehdoilla:

1) Niin kauan kuin nykyinen Senaatintorin puoleinen katurakennus pysytetään paikallaan, pitää osakeyhtiöllä olla etuoikeus vuokrata tarvitsemiaan huoneistoja tuosta rakennuksesta tarvitsematta maksaa suurempaa vuokraa kuin mitä noista huoneistoista nykyään maksetaan. Osakeyhtiön tulee kuitenkin neljäntoista päivän kuluessa rahatoimikamarilta kehotuksen saatuaan päättää, mitkä huoneistot yhtiö haluaa ottaa haltuunsa. Niinikään varaa osakeyhtiö itselleen oikeuden käyttää talon porttia, niin kauan kuin tontilla n:o 2 olevia taloja ei ole uudesti rakennettu.

2) Jos G. F. Stockmann osakeyhtiö silloin, kun kaupunki teettää piirustukset edellä mainitun Aleksanterinkadun talon n:o 26 uudestirakentamista varten, katsoo tarpeelliseksi vuokrata myymälähuoneistoja tuosta uudestakin rakennuksesta, pitää kaupungin niitä antaa yhtiön käytettäväksi enintään 25 vuoden ajaksi. Tässä tapauksessa on huoneistojen vuokra kaupungissa siihen aikaan käypiä vuokrahintoja silmällä pitäen kolmen välimiehen määrättävä, joista rahatoimikamari ja osakeyhtiö kumpikin valitsevat yhden ja nämä yhteisesti kolmannen.

3) Kaupungin puolestaan tulee sitoutua toimittamaan ja vahvistetuksi saattamaan sellainen kaupunginasemakaavanmuutos, että Sofiankatu enimmältä osalta tässä puheena olevain, yhtiön ostettavain tonttien viertä laitetaan

niin leveäksi, että mainitulle tontille pitkin pituuttaan saa rakennuttaa viisi-kerroksisen talon sekä, mikäli kunnallisista viranomaisista riippuu, olemaan estämättä käyttämästä mahdollisimman vapaata rakennustapaa niin Sofiankadun tontilla kuin yhtiön omistamassa Unioninkadun viereisessä talossa. Tämän ohessa sitoutuu kaupunki ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että ajoneuvoliikenne Kauppatorin ja Aleksanterinkadun välillä käy mahdollisimman pääasiallisesti nykyisen Sofiankadun suuntaan.

4) Tätä vastaan ilmoittaa osakeyhtiö suostuvansa uudestirakennuttaessaan nykyään omistamaansa Aleksanterinkadun taloa n:o 28 teettämään Senaatintorin puoleisen julkisivun sellaiseksi, että se rakennustaiteellisesti on sopusuhtainen sen julkisen rakennuksen kanssa, joka tulee teetetäväksi Senaatintorin etelälaitaan. Jos vastamainitun laatuisten julkisivun teettäminen tämän johdosta tuottaa osakeyhtiölle suurempia kustannuksia kuin mitä kohtuudella katsotaan menevän tavallisen liiketalon julkisivun teettämiseen, tulee kaupungin tähän suorittaa kohtuullinen apumaksu. Onko kaupungin suoritettava apumaksua ja suhteellisesti minkä verran, sen tutkivat edellä mainitulla tavalla asetetut välimiehet.

5) Siinä tapauksessa että Aleksanterinkadun talo n:o 28 myydään, sitoutuu osakeyhtiö panemaan sellaisen kauppaehdon, että ostaja hyväksyy edellä olevan julkisivua koskevan sopimuksen.

6) Kymmenen vuoden kuluessa tämän sopimuksen tekemisestä pitää niiden rakennusten julkisivut, jotka teetetään kaupungin nykyään omistamille ja tässä puheena oleville Aleksanterinkadun viereisille tontteille, olla kaupunginviranomaisten vahvistamat. Päinvastaisessa tapauksessa lakkaavat mom. 4 määräykset voimassa olemasta.

Tämä sopimus on voimassa maaliskuun loppuun 1911, ja haltuunotto tapahtuu sitä seuraavan kesäkuun 1 päivänä, jolloin kauppahinta on maksettava.

Helsingissä, marraskuun 16 päivänä 1910.

pp. G. F. Stockmann osakeyhtiö
Frans Stockmann.

Tämä sopimus oli sittemmin pitennetty toukokuun 21 päivään 1911.

Kun kuitenkin valiokunnan teettämät valmistelutyöt, nimittäin seikkaperäinen ehdotus Senaatintorin järjestämiseksi, suunniteltua kaupungintaloa varten tarpeellisen tonttialan likimääräinen laskeminen sekä luonnoksen laatiminen Aleksanterinkadun puolelle Senaatintorin etelälaitaan tehtäväksi kaupungintalon julkisivuksi, olivat epäamättömästi osottaneet, että erällä edellytyksillä ei tarvittaisi tonttialaa korttelin n:o 30, raatihuoneenkorttelin, lisäksi ja puheena ollut Sofiankadun tontin n:o 1 erään osan osto voisi jäädä sillensä, oli ryhdytty uusiin keskusteluihin G. F. Stockmann osakeyhtiön kanssa, ja oli osakeyhtiö rahatoimikamariin antamassaan kirjelmässä huhtikuun 6 päivältä m. m. ilmoittanut ei ainoastaan, ettei osakeyhtiöllä periaatteessa ollut mitään sitä vastaan, että se laittaisi Senaatintorin puoleiset talojensa julkisivut niin, että ne kävisivät yhteen suunnitellun kaupungintalon

julkisivun kanssa, kuitenkin edellyttäen etteivät osakeyhtiön rakennusyrityksen kustannukset sen johdosta kohoaisi ja että kaupunki korvaisi osakeyhtiölle Senaatintorin puoleisen julkisivun muutoksesta johtuvan Unioninkadun puoleisen julkisivun muutoksen kustannukset, vaan myös että osakeyhtiö sallisi kaupungin teettämällä 10 metrin levyisen päällysrakennuksen Sofiankadun poikki yhdistää osakeyhtiön omistaman Sofiankadun talon n:o 1 kaupungin tonteille kortteliin n:o 30 rakennettavaan kaupungintaloon pysyttäen vapaan kauttakulun vastamainitulle kadulle. Mutta jos osakeyhtiön rakennusoikeuden suurempia rajoituksia tulisi kysymykseen, katsoi osakeyhtiö siitä olevan annettava sille korvausta tai muita etuja.

Valiokunta oli edellyttänyt, että uutta kaupungintaloa täytyi kohdakkoin ryhtyä rakennuttamaan. Väliaikaisesti tosin kävisi asian ratkaiseminen niin, että kaupunki rakennuttaisi uuden talon poliisilaitokselle, johon toimenpiteeseen oli ennemmin taikka myöhemmin ryhdyttävä, ja että siten käytettäväksi saadut huoneistot sisustettaisiin virastohuoneistoiksi, taikka myös siten, että kaupunki, kun Seurahuoneen osakeyhtiön kanssa tehty välikirja kesäkuun 1 päivänä 1913 meni umpeen, luovuttaisi tämän melko suuren rakennusryhmän virastohuoneistoiksi. Voitaisiinpa, jos tarpeelliseksi katsottaisiin, näitä molempiakin keinoja käyttää. Mutta tällaisesta asian järjestämisestä koituisi epäilemättä satoihintuhansiin markkoihin nousevia muutosrakennus- ja korjauskustannuksia.

Vaikka siis täytyikin myöntää, että väliaikaisilla toimenpiteillä tilaan nähden olisi aikaansaataavissa modus vivendi uutta kaupungintaloa rakennuttamatta, olisi tässä yhteydessä myös pidettävä silmällä Senaatintorin etelälaidan rakennusten vastaista rakennustaiteellista muodostelua. Jos kaupunginvaltuusto katsoisi voivansa periaatteessa päättää, että uusi kaupungintalo oli sijoitettava nykyiseen raatihuonekortteliin, ja jos sen ohessa rahatoimikamarin ja G. F. Stockmann osakeyhtiön välisten keskustelujen tulokset pääasiassa hyväksyttäisiin, olisi Senaatintorin etelälaidan lopullinen reunustus kohdakkoin valmis tosiasia. Vastakkaisessa tapauksessa lienee kaupunginviranomaisten otettava lukuun se todennäköinen mahdollisuus, että osakeyhtiön täytyi omistamilleen tonteille rakennuttaa liikepalatsi, jossa tapauksessa tietenkään ei voitaisi panna sanottavan suurta huomiota Senaatintorin kehysten rakennustaiteelliseen puoleen, eikä varsinkaan jos kaupunginviranomaiset itse, lykkäämällä kaupungintalokysymyksen ratkaisun toistaiseksi taikka ehkä toisen paikan valitsemalla, olivat pitäneet vastamainittua seikkaa merkitykseltään toisarvoisena.

Oli varsin hyvin tunnettua, että mielipiteet aiotun kaupungin-

talon paikasta olivat sangen eriäviä. Sopivina paikkoina oli m. m. mainittu Länsirannan varrella oleva entinen pakkahuoneentontti, Töölön Tempeliaukio ja Rautatientori. Seikka, joka tässä etusijassa olisi otettava huomioon, oli riittävän tilan saanti. Siihen nähden oli tehty likimääräisiä laskelmia sen edellytyksen pohjalla, että vastaisessa kaupungintalossa tulisi olla huoneistot kaupungin virastoja ja kaikkia kunnallishallinnon haaroja varten, kuitenkin siten että poliisilaitos, liikennekonttori ja teknilliset laitokset olisivat sijoitettuina eri rakennuksiin. Sen ohessa oli tarpeellista huomiota pantu siihen, että kaupungintalo voisi melko pitkiksi ajoiksi täyttää ne lisääntyneet vaatimukset, joita laajentunut kaupunginhallinto tässä kohden syystä voisi asettaa ja varmaan asettaisikin. Vastamainitut laskelmat olivat osottaneet, että uusi kaupungintalo, rakennettuna nelikerroksiseksi, vaati alaa likimain 8,000 neliometriä, lukuunotettuna tarpeellinen piha-ala, eli juuri sen pinta-alan, mikä raatihuoneenkorttelilla oli. Yksistään tämä asianhaara pakotti erottamaan luvusta useimmat noista mainituista rakennuspaikoista. Ei kuitenkaan hämmästyttäisi, jos ne, jotka vastustivat kaupungintalon sijoittamista Senaatintorin varrelle, tähän huomauttaisivat, ettei kunnan kaikkia virastoja välttämättä tarvinnut sijoittaa kaupungintaloon ja että sentähden edellä mainittua tuntuvasti pienempi tonttiala riittäisi tarkoitukseen. Niinpä olikin jo kuulunut mainittavan, että raastuvanoikeuden kaikki osastot sopisi sijoittaa erityiseen oikeuspalatsiin, mikä, varsinkin edellyttäen uuden oikeudenkäyntijärjestyksen voimaan saattamista, olisi erittäin suotavaa. Tämä edellytys oli kuitenkin niin epävarma, että saattoi epäillä, oliko siihen pantava minkäänlaista huomiota. Joka tapauksessa oli luultavaa, että kaupunki olisi melkoista aikaisemmin toteuttava puheenalaisen rakennusyrityksen, kuin mainittu uudistus olisi pantu toimeen. Mutta siinäkin tapauksessa että raastuvanoikeuden eri osastot oikeudenkäyntiuudistukseen katsomatta sijoitettaisiin erityiseen, vartavasten teetettyyn rakennukseen, aiheuttaisi tuollainen huoneistojen erillisyys tuntuvia lisäkustannuksia, eikä kuitenkaan tultaisi toimeen niin paljon vähemmällä tonttialalla, että edellä mainitut tonttipaikat voisivat tulla kysymykseen. Jos niitä käytettäisiin tarkoitukseen, täytyisi tuntuvasti useampia huoneistoja sijoittaa eri rakennuksiin, joten kaupungin ehken olisi pakko uuden kaupungintalon lisäksi teettää oikeuspalatsi ja rakennus kaupungin lautakuntia varten, jommoinen menettely varmaankin kävisi kaupungille taloudellisesti varsin epäedulliseksi.

Mutta edellä mainittujen lisäksi oli useita painavia syitä, jotka puolsivat kaupungintalon sijoittamista Senaatin- ja Kauppatorin varrelle, etusijassa se, että kaupunki jo oli uhrannut melko paljon

varoja saattaakseen kaupungintalon teettämisen nyt ehdotettuun kortteliin mahdolliseksi. Aleksanterinkadun talojen n:o:jen 22 ja 24 sekä seurahuoneen osto yhteensä yli 1,200,000 markan hinnasta oli tehty yksinomaan tätä tarkoitusta silmällä pitäen ja ollut renkaana niiden toimenpiteitten sarjassa, joihin kaupunginviranomaiset menneinä vuosina olivat ryhtyneet ja jotka kaiken aikaa olivat tähänneet samaan päämäärään: mahdollisuuteen rakennuttaa uusi kaupungintalo nykyisen raatihuoneenkortteliin. Edellä oli jo huomautettu, miten Senaatintorin järjestely ja sen etelälaidan rakennustaiteellinen asu olivat erottamattomassa yhteydessä sen seikan kanssa että kaupungintalo sijoitettaisiin tämän torin partaalle. Lisäksi lienee mainittava se aatteellinen ohjelma, mikä Senaatintoriin ja sitä ympäröiviin julkisiin rakennuksiin nähden siten tulisi toteutetuksi: kirkko, yliopisto, hallitus ja kunnallinen itsehallinto. Vaikka kaupunki laajenikin pohjoiseen ja länteen, pysyvät kuitenkin Senaatin- ja Kauppatori kaupungin keskeisinä osina, ensinmainittu keskuksena hallinnollisessa, jälkimäinen kaupallisessa ja merenkulullisessa suhteessa. Kaikilta näiltä kannoilta katsottuna olisi kaupungintalon sijoittaminen tänne erittäin hyvin perusteltu. Siten sen yksi julkisivu rajoittaisi Senaatintoria, toinen antaisi Eteläsatamaan päin — siis luonnollinen paikka Helsingin tapaisen tyypillisen merikaupungin kaupungintalolle. Näiden syiden lisäksi valiokunta vielä mainitsi, että kaupungintalon kävisi rakennuttaminen ehdotetulle paikalle verrattomasti halvemmalla kuin mihinkään muualle. Tämä väite ei perustunut niin paljon siihen, että rakennuspohja oli mahdollisimman edullinen, vaan etusijassa siihen että, kun Senaatintorin puoleinen rakennuksen julkisivu ja siihen käytettävä rakennusaine luonnollisestikin oli edeltäpäin määrätty, mikään ylellisyys näissä kohdin ei voinut tulla kysymykseen. Siten luonnollisen rakennusaineen käyttämisestä johtuvat runsaat kustannukset ja jollakin toisella rakennuspaikalla epäilemättä välttämättömäksi käyvä rakennustaiteellinen koristelu tuntuu vasti vähenisivät taikka jäisivät kokonaan pois. Näin oli laita Senaatintorin puoleisen julkisivun. Suurempaa vapautta rakennustaiteellisessa suhteessa voisi tietenkin noudattaa Kauppatorin puoleisen julkisivun sommittelussa, koska siinä voivat tulla kysymykseen toiset periaatteet sekä tyyliin että rakennusaineeseen nähden.

Edellä esitettyjä syitä vastaan arveli valiokunta tuskin olevan esitettävissä mainittavampia vastaväitteitä. Tosin oli otettava huomioon se seikka, että kaupungintalon toinen kylki jäisi yksityisen omaksi ja sisältäisi huoneistoja, joita käytettäisiin toisiin tarkoituksiin kuin kaupungintalossa olevia. Mutta niinkuin mietinnön

oheisesta suunnitelmasta kävi selville, oli tämä epäedullinen seikka vaikeuksista onnellisesti ratkaistavissa rakennustaiteelliselta kanalta.

Siten esitettyään kantansa tässä asiassa kävi valiokunta tarkemmin selostamaan, miten asia olisi ratkaistava. Siihen nähden valiokunta ensinnä kosketteli Senaatintorin tasotuskysymystä, joka jälleen oli tullut päiväjärjestykseen kaupunginvaltuustossa asiasta tehdyn esitysehdotuksen johdosta ¹⁾. Arvostellessaan kysymystä, olisiko tori varustettava istutuksilla vai ei, oli valiokunta tullut siihen käsitykseen että, kun toria ympäröivien rakennusten ankara rakennustaiteellinen tyyli vaati vastaavalla tavalla käsittelemään itse torin pintaakin, siinä ei voinut tulla kysymykseen istutuksia, varsinkin kun ankara ilmastokin oli siinä kohden esteenä. Muutoin oli valiokunta tässä asiassa yhtynyt rakennuskonttorin vuonna 1904 antamassa mietinnössä esitettyihin näkökohtiin ²⁾. Esillä olevaa kysymystä ratkaistessaan oli valiokunta edellyttänyt välttämättömäksi, että liikeväylinä pysytettäisiin kaikki toria rajoittavat kadut ja että ajoliikenne sen lisäksi voisi käydä torin halkaisijainkin suuntaan. Viimeksi mainittu seikka tuotti tietenkin suurimmat vaikeudet, sillä torin keskellä sijaitsevalle keisaripatsaalle oli varattava merkityksensä ja arvokkuutensa mukainen rauhallinen ja toriliikenteen häiritsemätön asema. Tämän johdosta oli, erottamalla miltei koko pohjoispuoli toria ajoneuvoliikenteeltä rauhoitetuksi alaksi, halkaisijoita pitkin käyvä liikenne ehdotuksessa ohjattu kaaren suuntaan. Näin menetellen oli voitu sekä torin poikki-puolitse käyvä liikenne pysyttää pääasiallisesti samansuuntaisena kuin tähänkin asti että lounaasta koilliseen Nikolainkadulle kulkeva liikenne järjestää edullisemmin kuin mitä nykyään oli laita. Jos nämä liikenneväylät, niinkuin luonnoksessa ehdotettiin, rajoitettaisiin jalkakäytävän muotoisilla korokkeilla, saavutettaisiin lisäksi se etu, että jalkamiehet rauhassa voisivat liikkua suurimmalla osalla torin pintaa ja että tori siten paremmin vastaisi tarkoitustaan julkisena paikkana. Toinen torin lopullisessa tasotuksessa voitettava vaikeus johtui torin suuresta kaltevuudesta pohjoisesta etelään sekä idästä länteen. Oli tosin tuskin ajateltavissa, että torin poikisuuntaista kaltevuutta kävisi kokonaan poistaminen, mikä sen sijaan oli helposti aikaansaataavissa mitä tuohon toiseen suuntaan tuli. Alentamalla torin pohjoisosan pintaa paikoitellen 1.5:kin metriä saataisiin Hallituskadun laitaan yläpinnastaan vaakasuora tuki-muuri, joka estäisi torin pitkinpäisen kierouden pistämästä silmään, minkä ohessa saavutettaisiin sekin etu, että keisaripatsaan lähimmän

¹⁾ Ks. 1910 vuod. kert. siv. 68. — ²⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 14 vuodelta 1904.

ympäristön kävisi tasottaminen likimittäin vaakasuoraksi pinaksi. Kulkuyhteyden säilyttämiseksi toiselta puolen torin sekä toiselta puolen Hallituskadun ja Nikolainkirkon portaiden välillä laitettaisiin tukimuurin keskikohtaan noin 34 metrin pituiset portaat, jotka, sivuillaan kaksi parallellipedin muotoista graniittijaluskiveä, sekä liittyisivät toripinnan suunniteltuun jaoitukseen että myös olisivat kirkon portaiden elimellisenä jatkona. — Senaatintorin arkkitehtuurille ominaista oli sen tarkka symmetrinen sijoitus Nikolainkirkon keskitse pohjoisesta etelään kulkevan pääakselin ympärille. Ehdottaessaan toripinnan järjestämisestä oli valiokunta sentähden ollut sitä mieltä, että tämä akseli olisi merkittävä mahdollisimman tarkasti ja selvästi. Tämän johdosta oli pinta mittausopillisesti jaettu aloihin puheenalaista akselia silmällä pitäen. Kaupungintalon keskikohdan edustalle oli sitä paitsi varattu isonlainen, vapaa, torinmuotoinen ala. — Kustannukset mainitun suunnitelman mukaisesta torin järjestämisestä oli laskettu 220,000 markaksi. Tähän tarkoitukseen oli 1911 vuoden menosäännössä jo osotettu 21,000 markkaa.

Olellaisena edellytyksenä ehdotuksessa oli julkisen rakennuksen teettäminen torin etelälaitaan, pääosa kirkon ja torin keskiakselin suunnassa. Tämä saavutettaisiinkin, siinä tapauksessa että kaupunginvaltuusto hyväksyi G. F. Stockmann osakeyhtiön kanssa tehdyn alustavan sopimuksen pääkohdissaan. Laadittaessa ehdotusta torin eteläpuolisen julkisivun järjestämiseksi oli ratkaisevina pidetty samoja näkökohtia, joita oli otettu varteen torin jaoitussakin, nimittäin että saataisiin aikaan symmetrinen keskiosa kirkon akselin ympärille. Oli sentähden ollut välttämätöntä muuttaa Sofiankadun päätekohtaa Senaatintorin laidassa. Siinä mielessä oli valiokunta, ehdottamalla Sofiankadun pohjoisosan varustettavaksi julkisivun keskiosaan sovitettavalla päällysrakennuksella, löytänyt keinoon estääkseen Sofiankadun häiritsevän aseman tulemasta näkyviin. Välttämättömänä edellytyksenä suunnitelman toteuttamiselle kuitenkin oli että, vaikkakin Sofiankadun länsipuolella sijaitsevat tontit olivat yksityisten hallussa, ne Senaatintorin puolelta ehdottomasti rakennettaisiin samaan tyyliin kuin torinakselin itäpuolella sijaitseva vastaisen kaupungintalon osa. Mutta jottei tuollainen järjestys kävisi mainituille yksityishenkilöille rasittavaksi, olisi torinpuoleiset kylkirakennukset sommiteltava mahdollisimman vaatimattomaan ja muissa torin varrella olevissa rakennuksissa käytetyn tyylilajin mukaiseen tyyliin. Kun sen ohessa keskiosa laitettaisiin selvästi silmään pistäväksi ja etusijassa tuotaisiin ilmi sen luontoisuus kaupungintalona, esiintyisivät kylkirakennukset rakennustaiteelliselta kannalta katsottuina vä-

hemmän huomiota kiinnittävinä, ja siten olisi puolustettavissa se tosin jonkin verran luonnon, mutta tässä tapauksessa välttämätön järjestys, että yksityinen talo olisi kaupungintaloryhmän osana.

Kaupungintalon rakennuskustannukset oli valiokunta laskenut 3 miljoonaksi, enintään 3.5 miljoonaksi markaksi.

Tämä, samoin kuin muutoin kaikki muutkin suunnitelmat, edellytti uuden talon rakennuttamista poliisilaitoksen tarpeiksi. Kaupunginvaltuuston kokouksessa maaliskuun 12 päivänä 1907 oli todettu, että ajanmukaisen talon rakennuttaminen keskuspoliisia varten olisi suurimmassa määrässä tarpeellinen, sekä annettu 1) rahatoimikamarin tehtäväksi laatia lausunto ja ehdotus asiasta. Tämän johdosta oli kamari ryhtynyt keskusteluihin useiden talonomistajain kanssa, joiden tontteja kävi pitäminen tarkoitukseen sopivina. Silloin oli kuitenkin käynyt selville, että tarvittavista tonteista maksettava hinta täytyi laskea ainakin 700,000 markaksi. Näin ollen ja kun kamari tuohon aikaan oli keskusteluissa venäläisen Aleksanterin-lukion kanssa Vilhonkadun tonttien n:o:jen 1 ja 2 sekä Fabianinkadun tontin n:o 2 lunastamisesta, oli tehty ehdotus, että Vilhonkadun tontista n:o 1 ynnä niistä mainittuun tonttiin rajoittuvista Vilhonkadun osista, joita suunnitellun kadunjärjestelyn johdosta ei tarvittaisi katualaksi, sekä osasta silloista Fabianinkadun tonttia n:o 2 kävisi muodostaminen uuden tontin, jonka sekä pinta-ala, noin 4,750 neliometriä, että asema hyvin soveltuisi mainittuun tarkoitukseen. Lopullisesti päätettäessä vastamainittujen venäläiselle lukiolle kuuluvain tonttien lunastamisesta oli kysymys siten saavutettavasta mahdollisuudesta sopivan rakennustontin saamiseen uutta poliisitaloa varten epäilemättä ollut tärkeä seikka. Sittenkun vuonna 1911 alotettu Vilhonkadun uudestiasotus oli vuonna 1912 saatettu loppuun, oli mainittu tontti edelleen käytettävänä puheena olevaan tarkoitukseen. Kaupunginarkkitehti olikin yksissä neuvoin asianomaisen poliisipäällystön kanssa valmistanut ohjelman tätä rakennusyritystä varten, vaikkei asiassa sittemmin ollut sen enempää tehty, koska tämä asia jossain määrin oli kytkeytynyt uuden kaupungintalon rakennuskysymykseen. Valiokunnan mielestä tulisi, edellyttäen että periaatteellinen päätös kaupungintalon sijoittamisesta nykyisille raatihuoneentonteille saatiin aikaan, tästä johtuvien toimenpiteitten sarjassa ensimmäisenä olla ryhtyminen puheenalaista poliisitaloa rakennuttamaan. Yksin ajoin ja tästä riippumatta olisi Senaatintorin järjestelykin laaditun ehdotuksen mukaisesti toimeenpantava. Jos poliisitalo olisi valmis, voitaisiin ottaa lopullisesti tutkittavaksi kysymys Seurahuoneen osakeyhtiön

1) Ks. 1907 vuod. kert. siv. I. 76.

kanssa tehdyn vuokrasopimuksen uudistamisesta. Sittenkun vastaisuudessa kaikki valmistavat toimenpiteet kaupungintalon rakennuttamiseksi oli suoritettu, voisi kunnallishallinnolle tarpeellisia huoneita rakennusaikana saada seurahuoneelta ja sittemmin, Senaatintorin puoleisen kaupungintalon osan valmistuttua, nämä muuttaa sinne, samalla kun nykyinen seurahuone pantaisiin kuntoon vastaista tarkoitustaan varten. Sillä tavoin saataisiin rakennusaikana vältetyiksi erinäiset huoneistojen hankintaa kohtaavat vaikeudet sekä päästä suorittamasta tuntuvia ylimääräisiä vuokra- ja sisustuskustannuksia.

Lopuksi valiokunta huomautti, että keskusteltavana myös oli ollut kysymys uuden hotellin teettämisestä seurahuoneen sijaan, mutta että valiokunta puolestaan oli katsonut alotteen tekemisen tässä asiassa etusijassa kuuluvan yksityiselle yritteliäisyydelle.

Edellä lausutun johdosta valiokunta ehdotti, että rahatoimikamari esittäisi kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi valiokunnan tekemät, 8 eri ponteen sovitetut ehdotukset.

Yhteisessä kokouksessa käsiteltyään esillä olevaa asiaa yhtyivät rahatoimikamari ja kaupungin yleisten töiden hallitus kannattamaan sekä valiokunnan perusteluja että sen tekemiä ehdotuksia, minkä jälkeen kamari esitti kaupunginvaltuuston lisätyin luvuin päätettäväksi:

että uusi kaupungintalo rakennetaan kortteliin n:o 30 I kaupunginosaan, Senaatintorin puolelta pääasiallisesti niiden ulkopuolisten suuntaviivain mukaisesti, jotka ovat olleet alustavan luonoksen pohjana;

että puheenalaisen rakennusyrityksen kustannukset suoritetaan kahta vuotta pitemmälle takaisinmaksuajalle otetuista lainavaroista sekä tarpeellinen summa osotetaan ja määrätään, sittenkun valtuusto lisätyin luvuin on hyväksynyt piirustukset ja kustannusarvion;

että uusi poliisitalo rakennetaan Vilhonkadun tontille n:o 2 kortteliin n:o 37 II kaupunginosaan;

että viimeksi mainitun rakennusyrityksen kustannukset suoritetaan kahta vuotta pitemmälle takaisinmaksuajalle otetuista lainavaroista sekä tarpeellinen summa osotetaan ja määrätään, sittenkun valtuusto on hyväksynyt piirustukset ja kustannusarvion; sekä

että ehdotus Sofiankadun tontin n:o 1 erään osan ostamisesta 400,000 markan hinnasta evätään.

Lisäksi ehdotti rahatoimikamari varsinaisen valtuuston päätettäväksi:

että Senaatintorin järjestäminen vuonna 1912 toimeenpannaan edellä mainitun suunnitelman mukaisesti sekä että tähän tarpeellinen 200,000 markan määräraha merkitään tulevien vuosien menosääntöihin suoritettavaksi taksoittamalla saaduista varoista;

että kamari saa toimekseen tehdä G. F. Stockmann osakeyhtiön kanssa sopimuksen osakeyhtiön kirjelmän pohjalla, kuitenkin siten että kaupunki ei sitoudu suoranaisiin menoihin:

että kamari saa tehtäväkseen yksissä neuvoin kaupungin yleisten töiden hallituksen kanssa laatia ehdotuksen valmistaviksi toimenpiteiksi poliisitalon ja kaupungintalon rakentamista varten; sekä

että kaupungin yleisten töiden hallitus saa toimekseen aikaan valtuustolle antaa ehdotuksen tarpeelliseksi kaupunginasema-kaavanmuutokseksi.

Asiaa esiteltäessä päätti ¹⁾ kaupunginvaltuusto ei ainoastaan maistraatilta anoa ryhdyttäväksi toimenpiteeseen lisätyn kaupunginvaltuuston valitsemiseksi käsittelemään asiaa koko laajuudessaan sekä kaikkia sen yhteydessä olevia kysymyksiä, vaan myös asettaa erikoisvaliokunnan, johon valittiin herrat Norrmén ja Ramsay, pormestari A. Aminoff, todellinen valtioneuvos A. Gripenberg, arkkitehdit A. Lindgren, K. Lindahl ja V. Thomé, kaupungininsinööri G. Idström sekä professori G. Nyström, edelleen valmistelemaan asiaa, minkä ohessa rahatoimikamari sai tehtäväkseen ryhtyä G. F. Stockmann osakeyhtiön kanssa keskusteluihin Senaatintorin varrella sijaitsevain osakeyhtiön omistamain kiinteistöjen ostamisesta kaupungille.

Viimeksi mainittu valiokunta antoi sittemmin asiasta mietinnön ²⁾. Siinä valiokunta m. m. mainitsi uuden kaupungintalon tarpeellisuuden ja paikkaan nähden yhtyneensä siihen, mitä rahatoimikamarin asettama valiokunta oli näistä seikoista lausunut ja ehdottanut.

Kaupungintalossa tulisi valiokunnan laskelmain mukaan olla lattiapintaa kaikkiaan 10,042 m². Tässä ei kuitenkaan ollut varattu tilaa raastuvanoikeuden osastoille, jonka tilan edellä mainittu valiokunta oli arvioinut 2,400 m²:ksi, ei myöskään portaita, seiniä, välikäytäviä y. m. varten, joiden vaatiman tilan sama valiokunta oli laskenut 5,000 m²:ksi. Jos nämä alat laskettaisiin yhteen, saataisiin loppusummaksi 17,442 m² rahatoimikamarin valiokunnan arvioiman 20,800 m²:n sijasta. Raastuvanoikeuden huoneistoille tarpeellista tilaa ei valiokunta ollut katsonut olevan tarjona puheenalaisessa korttelissa n:o 30. — Tuollaisen kaupungintalon likimääräiset kustannukset eivät olleet laskettavissa 5,000,000 markkaa vähemmiksi.

Harkitessaan, kävisikö puoltaminen rakennettavaksi niin laajaa ja kallista kaupungintaloa kuin edellä oli oletettu, oli valiokunta tullut siihen käsitykseen, että kaupungin raha-asiat sitä tuskin sallisivat. Tähän tuli lisäksi että, koska sekä raastuvanoikeus että

¹⁾ Valt. pöytäk. huhtik. 25 p. 22 §. — ²⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 23.

poliisilaitos täytyisi edellä mainitun suunnitelman toteuttamisen johdosta poistaa nykyisistä huoneistoistaan, kaupungin täytyisi näiden sijaan hankkia toiset, luultavasti teettämällä myös uuden raatihuoneen ja poliisitalon. Asiassa oli esitettävissä muitakin epäilyksiä. Niinkuin tunnettua, oli kysymys maamme oikeudenkäyntilaitoksen uudistamisesta jo kauan ollut päiväjärjestyksessä, ja vaikkakaan ei ollut odotettavissa tämän asian pikaista ratkaisua, ei kuitenkaan näyttänyt olevan aihetta nyt ryhtyä tekemään laajaperäisiä muutoksia kaupungin raastuvanoikeuden käytettävänä oleviin huoneistoihin, näin sitä vähemmän kun lainvalmistelukunnan laatiman uudistusehdotuksen mukaan valtio ottaisi suorittaakseen kustannukset kaupunkien oikeudenhoidosta. Mitä taas poliisilaitokseen tuli, niin oli se enemmän ja enemmän muuttunut valtiolaitoksen luontoiseksi eikä kaupungeilla enää ollut minkäänlaista vaikutusvaltaa sen järjestämiseen enempää kuin sen toiminnan johtoonkaan. Näin ollen ei näyttänyt perustellulta panna kaupungin maksettavaksi muuta kuin tuon laitoksen välttämättömimmät menot. Tähänkin katsoen näytti valiokunnasta tarkoituksenmukaisimmalta, että niin raastuvanoikeus kuin poliisilaitoskin, mikäli mahdollista, toistaiseksi saisivat jäädä nykyisiin huoneistoihinsa. Valiokunta oli sentähden tästä välittömästi johtunut ajattelemaan, että vastaisen kaupungintalon rakennustyö sopisi alottaa seura-huoneentontilla sekä aluksi ulottaa ainoastaan niin kauas raati-huoneentontille, kuin oli välttämätöntä kaupungin eduskunnan ja hallitusten pakottavimman huoneistotarpeen tyydyttämiseksi. Tätä silmällä pitäen oli valiokunta jäseninään olevilla ammattimiehillä teettänyt asiasta alustavia laskelmia ja nämä olivat osottaneet että, jos aluksi rakennettaisiin ainoastaan korttelin eteläpuoli, mutta sen sijaan korttelin pohjoisosassa oleva nykyinen raatihuone likimain siihen tontin kohtaan asti, mihin kaupunginvaltuuston huoneisto ulottui, sekä suurin osa poliisitaloa toistaiseksi jäisivät paikalleen, kuitenkin muuttamalla poliisitalli toiseen paikkaan — sovelias paikka näytti olevan saatavissa vanhasta pakkahuoneentalosta Aleksanterinkadun päässä — voitaisiin korttelin eteläpuoliskoon teetettyyn rakennuksen ensimmäiseen osaan sijoittaa ainakin kaupunginvaltuustolle, maistraatille, rahatoimikamarille ja rahatoimikonttorille, rakennuskonttorille ja kaupungin yleisten töiden hallitukselle, tilastokonttorille sekä rakennustarkastukselle tarpeelliset huoneistot ynnä tarpeelliset vahtimestarien huoneet. Tämän kokoisen talon tilavuus oli laskettu noin 90,000 kuutiometriksi. Laskettuna 40 markan mukaan kuutiometriltä nousisivat kustannukset 3,600,000 markkaan, jonka määrän valiokunta oli arvellut likimain vastaavan sitä, mitä kaupungin nykyään saattoi kohtuudella katsoa voivan

käyttää uuteen kaupungintaloon. Rajoittamalla rakennussuunnitelmaa tällä tavoin saataisiin erinäiset nykyisessä raatihuoneessa olevat huoneistot joutilaiksi ja voitaisiin käyttää erittäinkin raastuvanoikeuden huoneistojen laajentamiseen, mutta arvatenkin voitaisiin niihin myös sijoittaa erinäisiä nykyään vuokrahuoneistoissa majailevia hallituksia ja lautakuntia.

Kaupungintalon pohjapiirroksen aikaansaamisessa noudatettavasta lähemmästä menettelyssä oli valiokunnassa ilmaantunut jonkin verran eri mieliä. Valiokunnan kaikki jäsenet olivat olleet yksimielisiä siitä, että halullisia arkkitehteja varten olisi julistettava kilpailu, mutta valiokunnan jäsenten vähemmistön mielestä tuli kilpailuohjelman käsittää koko rakennusryhmä, siinäkin tapauksessa että se nyt ainoastaan osittain toteutettaisiin, kun taas valiokunnan enemmistö oli katsonut, että ohjelman tällä kertaa tulisi käsittää ainoastaan tontin Kauppatorin puoleisen eteläosan rakennuttaminen määrättyyn rajaviivaan asti, ollen kuitenkin piirustukset tehtävä niin, että rakennusta vastedes kävisi vaikeudetta laajentaminen Senaatintoria päin.

Valiokunnan käytettävänä ollut niukka aika ei ollut sallinut käydä asiaa seikkaperäisesti valmistelemaan, vaan oli valiokunnan täytynyt rajoittua käsittelemään sitä ainoastaan yleispiirtein. Asian tärkeyden arveli valiokunta vaativan, että kaupunginvaltuustokin aluksi, sen perustuksella mitä rahatoimikamarin komitea ja valiokunta olivat siitä lausuneet, ottaisi sen ainoastaan periaatteellisesti pohdittavaksi, joten asian seikkaperäisempi käsittely tulisi kysymykseen vasta sittenkun yleiset suuntaviivat oli määrätty.

Kysymys, joka näytti olevan likeisimmässä yhteydessä kaupungintaloasian kanssa, oli uuden, ajanmukaisen hotellin aikaansaaminen kaupunkiin seurahuoneen sijaan. Kun valiokunta oli ajatellut uuden kaupungintalon rakennustyön alotettavaksi seurahuoneentontilla, kohta kun se kesäkuun 1 päivänä 1913 oli tullut tarkoitukseen käytettäväksi, ja valiokunta niinkään oli ollut sitä mieltä, että kaupungintaloon ei olisi sisustettava juhla- eikä ravintolahuoneistoja, koska tontti-ala ei sitä sallinut eikä se muutoinkaan ollut näyttänyt sovelialta, oli tästä katsottu välttämättä johtuvan, että kaupunki jollakin tavoin koettaisi erityisesti tyydyttää yleisen avaramman juhlahuoneiston tarvetta, joka kohta seurahuoneen poistettua kävi pakottavaksi. Tämän hotellikysymyksen lähemmän valmistelun oli valiokunta kuitenkin katsonut käyvän jättäminen rahatoimikamarin tehtäväksi yksissä neuvoin kaupungin yleisten töiden hallituksen kanssa.

Senaatintorin eteläpuolisen julkisivureunustuksen järjestämissä asiassa valiokunta puolestaan ei ollut voinut kannattaa sitä aja-

tusta, että puheenalainen kysymys ratkaistaisiin jo nyt vahvistamalla sellainen yhtenäinen julkisivu, jota rahatoimikamarin valiokunta oli ehdottanut, koska tämä suunnitelma edellyttäisi raatihuoneen ja poliisitalon perinpohjaista uudestirakentamista, jota valiokunta ei ollut voinut puoltaa. Valiokunnan oli sentähden ollut harkittava, millä tavoin julkisivukysymys olisi ratkaistava. G. F. Stockmann osakeyhtiön rahatoimikamariin lähettämästä, Senaatintorin varrella sijaitsevain mainitun yhtiön kiinteistöjen kauppaa koskevasta kirjelmästä kävi selville, että yhtiö suostui myymään puheenalaiset kiinteistönsä kaupungille kaikkiaan 2,200,000 markan hinnasta sekä että yhtiö suostumuksestaan sellaiseen voimassa olevan rakennusjärjestyksen muutokseen, että yhtiön nykyistä rakennusoikeutta erältä kohdin rajoitettaisiin, vaati, siinä tapauksessa että nämä rajoitukset käsittäisivät koko kiinteistöryhmän, korvausta 350,000 markkaa, mutta että, jos rajoitukset koskisivat ainoastaan Unioninkadun tonttia n:o 5, korvaus olisi oleva 225,000 markkaa. Mitä tuli ehdotukseen että kaupunki ostaisi koko mainitun kiinteistöryhmän, huomautti valiokunta, että kaupunki tulisi ostaneeksi nuo kiinteistöt yksinomaan sen vuoksi, että voisi siten turvata niiden rakennustaiteellisen muodon, jota vastoin ne eivät olisi tarpeelliset muihin tarkoituksiin, koska niissä olevia huoneistoja ei kävisi vaikeudetta sovittaminen kaupunginhallinnon tarpeisiin ja osakeyhtiö sitä paitsi oli varannut itselleen viiden vuoden käyttöoikeuden suurimpaan osaan niistä. Kaupungille noista kiinteistöistä odotettavissa oleva vuokratulo, eli yhteensä 86,000 markkaa, olisi niinkään sangen vaatimaton korko kiinteistöihin käytetylle pääomalle. Valiokunta ei voinut puoltaa sitäkään, että osakeyhtiölle maksettaisiin jompikumpi sen vaatimista rahamääristä vastikkeeksi yhtiön rakennusoikeuden rajoittamisesta, koska nekin kustannukset, joita kaupungille tuosta toimenpiteestä koituisi, olivat valiokunnan mielestä niin tuntuvat, että niiden ei pitäisi tulla kysymykseen. Mitä vihdoin tuli kysymykseen Sofiankadun tontin n:o 1 erään osan ostamisesta 400,000 markan hinnasta, niin oli valiokunnassa muuan vähemmistö tahtonut tätä kauppaa puoltaa, koska kaupunki siten saisi tilaisuuden rakennustaiteelliselta kannalta yhtenäisesti muodostaa ainakin Senaatintorin eteläpuolisen julkisivureunustuksen keskiosan, mikä rahatoimikamarin valiokunnan esittämistä syistä olisi mitä tärkeintä silmällä pitäen Senaatintorin tasotusta, minkä johdosta myös kysymykseen Stockmannin kulmatalon julkisivun vastaisesta muodostamisesta tarvitsisi panna jonkin verran vähemmän huomiota. Tähän olivat valiokunnan muut jäsenet huomauttaneet, ettei olisi odotettava mitään hyötyä siitä, että kaupunki hankkisi tuon länsipuolella Sofiankatua olevan kulmauksen, koska vastainen kaupungintalon-

tontti siten menettäisi suorakaiteen muotoisuutensa eikä saisi vie-
reisistä tonteista sitä luonnollista ulkorajaa, jona Sofiankatu nyky-
ään oli. Puheenalaista tontinosaa koskeva Stockmannin osakeyhtiön
tarjous tietäisi tämän ohessa sitä, että kaupunki sitoutuisi hankkimaan
vahvistuksen sellaiselle kaupunginasemakaavanmuutokselle, että
Sofiankatu enimmältä osalta niiden tonttien viertä, jotka yhtiö
nykyään tuon kadun varrella omisti, tehtäisiin niin leveä, että
noille tonteille saisi rakennuttaa viisikerroksisen talon, mikä tietäisi,
että kaupunki luovuttaisi Sofiankadun puoleisesta raatihuoneen-
tontista niin suuren osan kuin tuota kadunlaajennusta varten olisi
tarpeen, eli niinmuodoin vähintään 8 metriä leveän tonttikaistaleen,
jommoista myönnytystä valiokunnan enemmistö ei ollut mitenkään
voinut puoltaa. Valiokunnan enemmistö oli niinkään ollut sitä
mieltä että, jos Unioninkadun puoleiselle Stockmannin yhtiön kulma-
tontille teetettäisiin talo, jonka rakennuslaatu kenties ei kävisi
yhteen muiden Senaatintorin varrella olevain rakennusten ulkoasun
kanssa, siitä olisi aivan yhtä suurta, mutta luultavasti suurempaakin
haittaa, kuin jos osakeyhtiön nykyään omistama kiinteistö kokonaan
rakennettaisiin uudestaan. — Siinä tapauksessa että kaupunginval-
tuusto ottaisi huomioon valiokunnan ehdotuksen, seuraisi tästä, että
kaupungin ei tulisi nykyään ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin edellä
mainitun julkisivun järjestämiseksi.

Rahatoimikamarin asiasta tekemässä esityksessä kosketeltiin
lisäksi kysymystä Senaatintorin järjestämisestä. Valiokunta ei kui-
tenkaan ollut katsonut olevan kiinnittäminen huomiota mainittuun
kysymykseen, koska sillä ei ollut välitöntä yhteyttä muiden kysy-
mysten kanssa ja sen muuten varsinainen valtuusto voi ratkaista.

Edellä esitetyn nojalla valiokunta ehdotti kaupunginvaltuuston
lisätyin luvuin päätettäväksi:

että uusi kaupungintalo on rakennettava kortteliin n:o 30 I
kaupunginosaan;

että etusijassa tulee rakennettavaksi Kauppatorin puoleinen
osa tätä kaupungintaloa sekä että raatihuone ja poliisitalo sen-
tähdän toistaiseksi pysytetään nykyisellään;

että valiokunta saa tämän mukaisesti toimekseen laatia ja
lisätyn valtuuston tutkittavaksi ja hyväksyttäväksi antaa ehdotuksen
seikkaperäiseksi kilpailuohjelmaksi kaupungintaloa varten;

että puheenalaisen rakennusyhtyrityksen kustannukset suoritetaan
kahta vuotta pitemmälle takaisinmaksuajalle otetuista lainavaroista
sekä tarpeellinen summa osotetaan ja määrätään, sittenkun valtuusto
lisätyin luvuin on hyväksynyt piirustukset ja kustannusarvion;

että kysymys uuden poliisitalon rakentamisesta nykyään saa
raueta;

että kysymys uuden, ajanmukaisen, tarpeellisia juhlahuoneistoja sisältävän hotellin aikaansaamisesta annetaan rahatoimikamarin lähemmin valmisteltavaksi yksissä neuvoin kaupungin yleisten töiden hallituksen kanssa;

että ehdotus G. F. Stockmann osakeyhtiön omistamain Sofiankadun tonttien n:o:jen 1 ja 2 sekä Unioninkadun tontin n:o 5 ostamisesta vaaditusta 2,200,000 markan hinnasta evätään;

että ehdotus että G. F. Stockmann osakeyhtiölle maksettaisiin 350,000 markan korvaus yhtiön rakennusoikeuden rajoittamisesta edellä mainituilla tonteilla taikka 225,000 markan korvaus tuollaisesta rajoituksesta ainoastaan Unioninkadun tonttiin n:o 5 nähden niinkään evätään; sekä

että ehdotus Sofiankadun tontin n:o 1 erään osan ostamisesta 400,000 markan hinnasta samaten evätään.

Asiaa lisätylle kaupunginvaltuustolle esiteltäessä päätti 1) tämä 33 äänellä 23 vastaan, jotka kannattivat valiokunnan ehdotusta G. F. Stockmann osakeyhtiön myyntitarjouksen hylkäämisestä, ostaa osakeyhtiön edellä olevassa, marraskuun 16 päivänä 1910 annetussa sitoumuksessa mainitun osan Sofiankadun tonttia n:o 1 400,000 markan hinnasta ja muutoin samassa sitoumuksessa mainituin ehdoin, ja tulisi kauppahinta maksettavaksi kahta vuotta pitemmälle takaisinmaksuajalle otetuista lainavaroista lisätyn kaupunginvaltuuston huhtikuun 4 päivänä tekemän päätöksen 2) mukaan kaupungille hankitusta obligatsioonilainasta, ja oli ensiksi mainittu päätös alistettava k. senaatin vahvistettavaksi. Samalla päätettiin asia, mikäli sitä ei ollut edellä kerrotulla tavalla ratkaistu, palauttaa edelleen valmisteltavaksi valtuuston aikaisemmin asettamaan valiokuntaan.

Sofiankadun
tontin n:o 1
erään osan
osto.

Sittemmin ilmoitettiin 3) maistraatin kirjelmässä heinäkuun 22 päivältä kaupunginvaltuuston tiedoksi, että senaatti oli saman kauden 14 päivänä vahvistanut lisätyn kaupunginvaltuuston päätöksen edellä mainitun tontinosan ostamisesta.

Mainittua ostoa varten merkittiin 4) 400,000 markan määräraha 1912 vuoden menosääntöön.

Uudestaan esiteltäessä Senaatintorin tasotuskysymystä päätti 5) kaupunginvaltuusto lähettää asian edelleen valmisteltavaksi viimeksi mainittuun valiokuntaan, ja kun Senaatintorin yleinen tasotus siten lykkääntyisi jonkin ajan päähän, oikeutettiin kaupungin yleisten töiden hallitus mainitun torin poikki viistoon kulkevan ajotien

1) Lis. valt. pöytäk. toukok. 18 p. 1 §. — 2) Ks. tätä kert. siv. 173 ja seur. — 3) Valt. pöytäk. syysk. 5 p. 32 §. — 4) Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — 5) Valt. pöytäk. kesäk. 13 p. 23 §.

uudestaan kiveämiseen käyttämään sitä tarkoitusta varten kuluvan vuoden menosäännössä oleva 21,000 markan määräraha.

Rahatoimikamarin kirjelmässä elokuun 3 päivältä tehdyn esityksen johdosta että vastamainitun, noppakivistä Senaatintorin poikki viistoon kulkevan ajotien teettämisen sattuneesta syystä saisi jättää siksi, kunnes kysymys mainitun torin lopullisesta tasottamisesta oli ratkaistu, päätti 1) kaupunginvaltuusto, että mainittu ajotie oli hetimiten teetettävä.

Määräraha
Aleksanterin-
kadun talon n:o
26 muutostöitä
varten.

Kaupungin ostamassa Aleksanterinkadun talossa n:o 26 (osa Sofiankadun tonttia n:o 1) toimeenpantavia muutostöitä varten myönsi 2) kaupunginvaltuusto 1912 vuoden menosäännön vahvistaessaan 2,400 markan määrärahan.

Määräraha
raatihuoneen
korjauksia
varten.
Määräraha
asianajajain
työ- ja odotus-
huoneen laitta-
miseksi.

Vastamainitussa tilaisuudessa osotti 2) kaupunginvaltuusto raatihuoneen korjauksia varten 3,000 markan määrärahan.

Kirjelmässä heinäkuun 6 päivältä ilmoitti rahatoimikamari, että raastuvanoikeudessa esiintyviä asianajajia varten oli tarvittu työ- ja odotushuone ja että kamari sentähden oli ryhtynyt toimiin sen laittamiseksi, sekä esitti hyväksyttäväksi mainittua toimenpidettä ja tarkoitukseen myönnettäväksi 500 markan määrärahan.

Asiaa esiteltäessä myöntyi 3) kaupunginvaltuusto rahatoimikamarin esitykseen, ja oli mainittu määräraha pantava maksettavaksi valtuuston käyttövaroista.

Määräraha
tulli- ja pakka-
huoneen muu-
tostöitä varten.

Rahatoimikamarin esityksestä myönsi 4) kaupunginvaltuusto käyttövaroistaan 800 markan määrärahan tulli- ja pakkahuoneessa tarpeellisiksi havaittujen muutostöiden toimittamista varten.

Määräraha
tullikamarin
huoneiston
sisustustöitä
varten.

Kirjelmässä syyskuun 14 päivältä ilmoitti rahatoimikamari osottautuneen tarpeelliseksi muuttaa tullikamarin huoneiden jaoitusta siten, että arkistohuone luovutettaisiin tullinhoitajan työhuoneeksi ja arkistolle hankittaisiin väljempää tilaa, sekä esitti, että kaupunginvaltuusto tämän johdosta tarpeellisia sisustustöitä varten käyttövaroistaan myöntäisi 500 markkaa. Valtuusto myöntyi 5) esitykseen.

Määräraha
tulli- ja pakka-
huoneen sekä
tavaravajain
korjauksia
varten.

Vahvistaessaan 1912 vuoden menosäännön osotti 2) kaupunginvaltuusto Katajanokan tulli- ja pakkahuoneen korjauksia varten 7,700 markkaa sekä Makasiininrannan ja Katajanokan tavaravajain korjauksia varten 6,500 ja 5,900 markkaa.

Lisämääräraha
Korkeavuoren-
kadun talon n:o
39 korjaus- ja
sisustustöitä
varten.

Rahatoimikamarin esityksestä myönsi 6) kaupunginvaltuusto käyttövaroistaan 6,600 markan 70 pennin lisämäärärahan palolaitoksen käytettäväksi ostetun Korkeavuorenkadun talon n:o 39 korjaus- ja sisustustöitä varten.

1) Valt. pöytäk. syysk. 5 p. 39 §. — 2) Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. —
3) Valt. pöytäk. syysk. 5 p. 42 §. — 4) Valt. pöytäk. helmik. 21 p. 14 §. — 5) Valt.
pöytäk. syysk. 19 p. 15 §. — 6) Valt. pöytäk. toukok. 30 p. 21 §.

Vahvistaessaan 1912 vuoden menosäännön osotti 1) kaupunginvaltuusto eteläisen palotornin korjauksia varten 4,650 markkaa, pohjoisen palotornin korjauksia varten 1,150 ja paloasemain korjauksia varten 870 markkaa.

Määräraha
palotornien ja
paloasemien
korjauksia
varten.

Sittenkun lisätty kaupunginvaltuusto kokouksessaan huhtikuun 14 päivänä 1910 oli päättänyt 2) paloaseman rakennettavaksi Kallioon arviolta 225,000 markan kustannuksilla, ja sen rakennuttamista varten sittemmin asetetun toimikunnan tehtäväksi oli m. m. annettu edelleen tarkastaa laaditut kustannusarviot sekä rakennustoimikunta oli valtuustolle tehnyt esityksen asiasta, päätti 3) valtuusto lähettää asiassa syntyneet kirjat kaupungin yleisten töiden hallitukselle, jonka tuli uudestaan valmisteltavaksi ottaa kysymys mainitun paloaseman rakentamisesta koko laajuudessaan ja aikansa valtuustolle antaa uusi esitys asiasta.

Paloaseman
rakentaminen
Kallioon.

Tämän johdosta antoi kaupungin yleisten töiden hallitus rahoituskamariin lokakuun 6:nä päivätyn, kaupunginvaltuustolle osotetun kirjelmän 4), jossa hallitus palomestari G. Waseniuksen antamaan lausuntoon yhtyen ehdotti, että Kallion paloasemalle rakennettaisiin:

kaksikerroksinen päärakennus, jonka alakerrassa olisi kalustohalli ja kuuden hevosen talli, lennätin- ja vartijahuone, huone ja keittiö aliruiskumestaria sekä huone talliesimiestä varten, ynnä yläkerroksessa miehistön yhteinen huone, ruokailuhuone, pesuhuone, erinäisiä vaatesuojia sekä kaksi huoneistoa ruiskumestaria ja koneenkäyttäjää varten, joista edellisen huoneisto käsittäisi kolme huonetta ja keittiön, jälkimäisen taas huoneen ja keittiön; sekä

ulkohuonerakennus, jossa olisi huone varakalustoa ja työajokaluja varten, letkujen pesuhuone sekä kaksi työpajahuonetta.

Lisäksi ilmoitti hallitus että, koska paloaseman laskettuun kustannusmäärään, 225,000 markkaan, ei ollut luettu edellä mainitun ulkohuonerakennuksen kustannuksia sekä tontin tasotuskustannukset näyttivät hallituksesta liian korkeiksi lasketuilta, oli sekä rakennusyrytystä että tasotustöitä varten laadittu uudet seikka-peräiset tarkistettut kustannusarviot, jolloin oli käynyt selville, että paloaseman päärakennuksesta olisi kustannuksia 175,000 markkaa ja ulkohuonerakennuksesta 29,000 markkaa sekä että tontin tasotamisesta aikaisemmin lasketut kustannukset 75,900 markkaa kävisi vähentäminen 53,500 markkaan. Rakennusyrytyksen kokonaiskustannukset nousisivat siten 257,500 markkaan, lukuunottamatta korttelin n:o 327 viereisten katuosain vastaisesta kiveämisestä olevia

1) Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — 2) Ks. 1910 vuod. kert. siv. 43 ja seur.
— 3) Valt. pöytäk. helmik. 21 p. 40 §. — 4) Valt. pain. asiakirj. n:o 51.

kustannuksia 10,927 markkaa 40 penniä, joten myönnetty määräraha tulisi ylitettäväksi 32,500 markalla.

Kirjelmässä ¹⁾ marraskuun 6 päivältä lähetti rahatoimikamari valtuustolle hallituksen kirjelmän ja antoi samalla lausunnon asiasta.

Asiaa lopullisesti esiteltäessä päätti ²⁾ kaupunginvaltuusto:

että Kallion paloasema oli rakennettava kaupungin yleisten töiden hallituksen edellä mainitussa kirjelmässä tehdyn ehdotuksen sekä arkkitehti S. Lindqvistin laatimain piirustusten mukaisesti;

että tähän tarkoitukseen oli osotettava: päärakennusta varten 175,000 markkaa, ulkokuonerakennusta varten 29,000 markkaa ja tontin tasotusta varten 53,500 markkaa eli yhteensä 257,500 markkaa; sekä

että kaupungin yleisten töiden hallituksen toimeksi oli annettava suorittaa ja valvoa työtä sekä hallitus oikeutettava sitä varten käyttämään palomestari Waseniusta ja arkkitehti B. Blomia asian tuntijoina ja arkkitehti Lindqvistin kanssa sopimaan lopullisten rakennuspiirustusten laatimisesta, ollen siinä tarpeellista huomiota pantava niihin rakennustaiteellisiin vaatimuksiin, joita rakennuksen esiinpiستävä asema monumenttaalisella paikalla edellytti, sekä sen tähden tarpeellinen yhteistoiminta paloaseman ja Kallion uuden kirkon arkkitehtien kanssa aikaansaatava.

Puheena olevaa paloasemaa varten oli 1911 vuoden menosääntöön pantu 150,000 markkaa. Tarkoitukseen aikaisemmin myönnetyn määrärahan loppuosa, 75,000 markkaa, sekä 32,500 markan lisämääräraha otettiin huomioon ³⁾ 1912 vuoden menosääntöä vahvistettaessa.

Sittenkun lisätty kaupunginvaltuusto kokouksessaan huhtikuun 14 päivänä 1910 oli päättänyt ⁴⁾ paloaseman rakennettavaksi Hermannin arviolta 26,000 markan kustannuksilla sekä työtä varten sittemmin oli asetettu rakennustoimikunta, lähetti rahatoimikamari kirjelmässä joulukuun 15 päivältä mainittua vuotta valtuustolle rakennustoimikunnan laadituttamat mainitun paloaseman yksityiskohtaiset piirustukset 25,500 markkaan päättyvine kustannusarvioineen ynnä asemapiirroksen, josta näkyi se Itäisen viertotien viereinen entisen Backaksen tilan alue, mihin paloasema oli aikomus sijoittaa.

Asiaa esiteltäessä kaupunginvaltuusto hyväksyi ⁵⁾ edellä mainitut piirustukset kustannusarvioineen sekä osotti puheena olevan aseman tontiksi edellä mainittuun asemapiirroksen lähemmin mer-

¹⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 51. — ²⁾ Valt. pöytäk. marrask. 28 p. 18 §. —

³⁾ Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — ⁴⁾ Ks. 1910 vuod. kert. siv. 43—45. — ⁵⁾ Valt. pöytäk. tammik. 17 p. 12 §.

Hermannin paloaseman yksityiskohtaiset piirustukset ja kustannusarvio hyväksytty sekä aseman tonttipaikka osoitettu.

kityn paikan, minkä ohessa kaupunginvaltuusto päätti käskeä raha-toimikamaria aikanaan valtuustolle antamaan ehdotuksen tarpeellisten varain osottamisesta rakennustyön kustannusten sen osan suorittamiseksi, mikä ylittäisi lisätyn valtuuston sitä varten lainavaroista myöntämän määrärahan.

1912 vuoden menosääntöä vahvistettaessa otettiin 1) siihen edellä mainitun paloaseman tontin tasotusta y. m. varten 1,500 markkaa.

Rahatoimikamarin esityksestä myönsi 2) kaupunginvaltuusto 2,000 markan lisämäärärahan poliisivartiokonttorin rakennuttamiseksi Vanhaankaupunkiin kamarin ehdottamalle paikalle, ja oli mainittu summa otettava huomioon 1912 vuoden menosäännössä, mutta sitä ennen kaupunginkassasta edeltäpäin maksettava.

Lisämääräraha Vanhankaupungin poliisivartiokonttorin rakentamista varten.

1912 vuoden menosäännön vahvistaessaan kaupunginvaltuusto myönsi 1) poliisilaitoksen käyttämien huoneiden korjauksiin Aleksanterinkadun taloissa n:oissa 22 ja 24 7,800 markkaa, Pengerkadun talossa n:o 5 4,750 markkaa ja Ratakadun talossa n:o 10 500 markkaa.

Määrärahoja poliisilaitoksen huoneistojen korjauksia varten.

Kirjelmässään tammikuun 12 päivältä rahatoimikamari mainitsi, että kaupungin v. t. poliisimestari oli sisustuttanut osan neljännen poliisipiirin talossa Kalliossa olevaa ulko huoneusryhmää poliisilaitoksen koiratalliksi sekä sittemmin kamarilta anonut, että tästä työstä olleet kustannukset, laskun mukaan 721 markkaa 40 penniä, myönnettäisiin kaupungin varoista, ja jätti kamari asian kaupunginvaltuuston ratkaistavaksi.

Määräraha koiratallia varten.

Asiaa esiteltäessä päätti 3) kaupunginvaltuusto käyttövaroistaan myöntää edellä mainitun summan 721 markkaa 40 penniä.

Sittenkun lisätty kaupunginvaltuusto kokouksessaan helmikuun 15 päivänä 1910 oli, päätettyään 4) uuden kunnan mielisairaalan rakennettavaksi kaupunkiin, määrännyt rakennusyrityksen alotettavaksi kohta kun kaupunki oli voinut saada uuden obligationilainan, päätti 5) valtuusto, koska tuollainen laina jo oli otettu, että tarpeellisiin toimiin rakennusyrityksen aloittamiseksi oli ryhdyttävä ja antoi sitä varten kaupungin yleisten töiden hallitukselle, johon tätä tarkoitusta varten lisäjäseniksi valittiin professorit E. Ehrnrooth ja Chr. Sibelius, toimeksi johtaa mainittua rakennustyötä sekä rakennusyrityksen luonnospiirustusten laatijan, arkkitehti E. A. Kranckin kanssa tehdä sopimuksen pääpiirustusten laatimisesta ja rakennusyrityksen lähemmän työnjohdon hoitamisesta, sekä erittäin sopia hänelle työstä tulevasta korvauksesta, ja oli yksityiskohtaiset ja työpiirustukset laadittava rakennuskonto-

Kunnan uuden mielisairaalan rakentaminen.

1) Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — 2) Valt. pöytäk. helmik. 21 p. 18 §. —

3) Valt. pöytäk. tammik. 17 p. 36 §. — 4) Ks. 1910 vuod. kert. siv. 45 ja 46. —

5) Valt. pöytäk. kesäk. 13 p. 6 §.

rissa kaupunginarkkitehdin silmälläpidon alaisena, ollen viimeksi mainitun kuitenkin neuvoteltava asiasta arkkitehti Kranckin kanssa.

1912 vuoden menosääntöä vahvistettaessa otettiin ¹⁾ siihen 600,000 markan määräraha edellä mainitun rakennusyrytyksen kustannuksia varten sanottuna vuonna.

Uuden kulkutautisairaalan lopulliset piirustukset ja kustannusarvio vahvistettu.

Sittenkun lisätty kaupunginvaltuusto kokouksessaan helmikuun 8 päivänä 1910 oli päättänyt ²⁾ uuden kulkutautisairaalan rakennettavaksi arviolta 1,942,800 markan kustannuksilla, sekä työn teettämistä varten sittemmin oli asetettu rakennustoimikunta, lähetti tämä kirjelmässä ³⁾ tammikuun 11 päivästä valtuustolle mainitun sairaalan lopulliset piirustukset ja kustannusarvion sekä mainitsi m. m., että isompiin sairaalapaviljonkeihin nähden ei ollut tehty olennaisia poikkeuksia luonnospiirustuksista; että varapaviljongissa oli päivähuone sijoitettu sairassalien väliin sekä eräät sairaanhoitajatarten huoneet sijoitettu kellarikerrokseen; että monipuolisia taudintapauksia varten olevassa paviljongissa oli varattu tilaa kymmenelle potilaalle kahdeksan asemesta; että havaintopaviljonkia oli muutettu siten, ettei kattoikkunoita enää tarvittu, kylpyhuoneisiin tuli päivänvalo välittömästi y. m., sekä että isorokkotapausten paviljonki ja ylilääkärin asunto oli suunniteltu rakennettavaksi kivistä. — Se seikka että 2,234,000 markkaan päättyvä kustannusarvio noin 300,000 markalla ylitti aikaisemmin myönnetyn määrärahan oli selitettävissä siten, että toimikunta paneamalla kustannusarvioon kaikkien tapausten varalle riittävät, osinpa korkeatkin yksikköhinnat sekä erinäisiä eriä arvaamattomia töitä varten oli tahtonut turvata kaupungin mahdollisilta rakennusmäärärahaan ylityksiltä, jota paitsi oli huomattava, että likimääräiseen kustannusarvioon ei ollut pantu rakennustyön hoidosta eikä piirustuksista johtuvia menoja. Jonkin verran olivat rakennuskustannukset kohonneet siitäkkin syystä, että isorokkopaviljonki sekä ylilääkärin asunto oli suunniteltu rakennettaviksi kivistä. Mainittu kustannusmäärä, 2,234,000 markkaa, oli toimikunnan mielestä jaettava eri rakennusvuosien kesken siten että, kun 1911 vuoden menosääntöön jo oli otettu 700,000 markkaa, olisi 1912 vuoden menosääntöön merkittävä 800,000 markkaa sekä 1913 vuoden menosääntöön loput eli 734,000 markkaa.

Asiaa tammikuun 17 päivänä esiteltäessä se pantiin pöydälle ⁴⁾, kunnes asiakirjat oli ehditty painattaa.

Kun mainittua päätöstä kirjapainoissa vallitsevan työnseisähdysduksen johdosta ei kuitenkaan ollut ehditty panna toimeen ennen

¹⁾ Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — ²⁾ Ks. 1910 vuod. kert. siv. 46 ja seur. — ³⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 3. — ⁴⁾ Valt. pöytäk. tammik. 17 p. 29 §.

valtuuston tammikuun 31 päivänä pidettävää kokousta eikä valtuusto sentähden voinut ottaa asiaa vastamainitussa kokouksessa käsiteltäväksi, päätti 1) valtuusto valtuuttaa rakennustoimikunnan siitä huolimatta viivyttelämättä ryhtymään tarpeellisiin valmistaviin toimiin puheenalaista rakennustyötä varten sekä sen teettämiseksi hankkimaan tarpeelliset hankinta- ja urakkatarjoukset.

Asiaa lopullisesti esiteltäessä päätti 2) kaupunginvaltuusto vahvistaa edellä mainitut lopulliset piirustukset kustannusarvioineen sekä antaa rakennustoimikunnan tehtäväksi, sittenkun oli voitu todeta, millä määrällä sairaalan todelliset rakennuskustannukset ylittäisivät tarkoitusta varten aikaisemmin myönnetyn määrärahan, siitä valtuustolle ilmoittaa tarpeellisten varain osottamiseksi siten odotettavana oleviin lisäkustannuksiin.

1912 vuoden menosääntöä vahvistettaessa 3) merkittiin siihen 500,000 markan määräraha rakennusyrityksen kustannuksia varten mainittuna vuonna.

Marian sairaalan korjauksia varten myönsi 3) kaupunginvaltuusto 1912 vuoden menosäännön vahvistaessaan 20,000 markan määrärahan.

Määräraha Marian sairaalan korjauksia varten.

Vastamainitussa tilaisuudessa osotti 3) kaupunginvaltuusto vesiklosettien teettämiseksi Marian sairaalan tuberkulosipaviljonkiin 2,400 markan määrärahan.

Määräraha Marian sairaalan vesiklosetteja varten.

Terveydenhoitolautakunnan esityksestä myönsi 4) kaupunginvaltuusto käyttövaroistaan 2,040 markan määrärahan sähkövalaistuksen laittamiseksi koleraparakkeiden n:oihin 1, 2, 3 ja 4.

Määräraha sähkövalaistuksen laittamiseksi koleraparakkeihin.

Vaivashoitohallituksen esityksestä myönsi 5) kaupunginvaltuusto käyttövaroistaan 1,400 markan määrärahan vaivaistalon työlaitoksen muutostöitä varten.

Määräraha vaivaistalon työlaitoksen muutostöitä varten.

Rahatoimikamarin kirjelmässä maaliskuun 30 päivältä tehdyn esityksen johdosta päätti 6) kaupunginvaltuusto:

Määrärahoja ulkohuoneiden y. m. teettämiseksi kaupungin uuteen työ- ja vaivaistaloon.

pajan, tallin ynnä vaunuvajan, navetan, sikalan ja käymälän teettämiseksi kaupungin uuteen työ- ja vaivaistaloon osottaa 1912 vuoden menosäännössä yhteensä 58,500 markkaa;

valtuuttaa kaupunginkassan edeltäpäin maksamaan mainitun rahamäärän tarpeen mukaan; sekä

uuden työ- ja vaivaistalon alueen laajennettavaksi rahatoimikamarin kirjelmän oheisen karttaluonnoksen mukaisesti noin 46,000 m²:llä.

1) Valt. pöytäk. tammik. 31 p. 32 §. — 2) Valt. pöytäk. helmik. 21 p. 39 §. — 3) Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — 4) Valt. pöytäk. lokak. 17 p. 18 §. — 5) Valt. pöytäk. marrask. 28 p. 15 §. — 6) Valt. pöytäk. huhtik. 4 p. 12 §.

Uutisrakennus-
ten teettäminen
kaupungin
uuteen työ- ja
vaivaistaloon.

Rahatoimikamariin annetussa, kaupunginvaltuustolle osotetussa kirjelmässä ¹⁾ toukokuun 24 päivältä vaivaishoitohallitus lausui, että kaupungin uutta työ- ja vaivaistaloa rakennettaessa oli laitoksen alkuperäiseen suunnitelmaan tehty niin olennaisia muutoksia, että ne tuntuvasti vaikeuttaisivat vaivaishoidon toimittamista. Työtä valvomaan asetettu rakennustoimikunta oli nimittäin kaupunginvaltuustolle tehnyt erinäisiä muutosehdotuksia ²⁾, jotka oli hyväksytty vaivaishoitohallitusta asiassa kuulematta. Niinpä oli aluksi päätetty teettää asuinpaviljongit kolmikerroksiset kaksikerroksisten sijasta, joka päätös sittemmin oli muutettu niin, että paviljongit oli rakennettu neli-, osinpa viisikerroksisetkin. Samaten oli päätetty toistaiseksi teettää ainoastaan kaksi asuinpaviljonkia, toinen miehille ja toinen naisille, joten eri hoidokkiryhmiä täytyisi sijoittaa samoihin rakennuksiin. Lastenkoti, kirkko ja vahtimestarin asunto oli päätetty toistaiseksi jättää rakentamatta. — Alkuaan ehdotetuissa neljässä asuinpaviljongissa oli varattu tilaa kaikkiaan 644 hoidokille, jota vastoin nyt teetettyihin kahteen paviljonkiin sopi enintään 500 hoidokkia. — Laitosta ei sitä paitsi voitu ottaa käytäntöön, ellei ollut jääkellaria, juurikasvikellaria, ruumishuonetta ja portinvartijantupaa sekä rakennusryhmää ympäröivää lauta-aitaa. Vaivaishoitohallitus sentähden ehdotti:

että uuden vaivaistalon alueelle, paitsi jo alotettuja rakennuksia, hetimiten teetettäisiin kaksikerroksinen asuinpaviljonki noin 160 naispuoliselle hoidokille sekä jääkellari, juurikasvikellari, ruumishuone, kaksi huonetta ja keittiön käsittävä portinvartijantupa sekä laitosta ympäröivä tarkoituksenmukainen aita; ja

että puukirkkokin mahdollisimman pian rakennettaisiin alueelle.

Vaivaishoitohallituksen esityksen johdosta oli rahatoimikamari vaatinut rakennustoimikunnan lausuntoa, ja oli toimikunta m. m. puoltanut rakennettavaksi ehdotetun paviljongin arviolta 256,000 markan kustannuksilla, ruumis- ja ruumiinavaushuoneen enintään 6,000 markan kustannuksilla, portinvartijantuvan arviolta 8,000 markan kustannuksilla sekä aidan, jonka kustannukset oli laskettu 29,340 markaksi, minkä ohessa rakennustoimikunta oli ilmoittanut kirkon kustannusten nousevan 50,000 markkaan, jos rakennus tehtäisiin puusta, ja 70,000 markkaan, jos se tehtäisiin kivistä.

Kirjelmässä ³⁾ marraskuun 16 päivältä lähetti rahatoimikamari valtuustolle vaivaishoitohallituksen edellä kerrotun esityksen sekä ehdotti asiaa ratkaistavaksi rakennustoimikunnan antaman lausunnon mukaisesti.

¹⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 41. — ²⁾ Ks. 1909 vuod. kert. siv. 43 ja 44. —

³⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 41.

Asiaa lisätylle kaupunginvaltuustolle esiteltäessä päätti ¹⁾ tämä uuteen työ- ja vaivaistaloon rakennettavaksi:

ennen päätettyjen lisäksi yhden noin 160 sijaa sisältävän naisten asuinpaviljongin tarkoitusta varten laadittujen piirustusten mukaisesti sekä arviolta 256,000 markan kustannuksilla;

kivikirkon 70,000 markan kustannuksilla;

jääkellarin 10,000 markan kustannuksilla;

portinvartijanasunnon 8,000 markan kustannuksilla; sekä

laitoksen koko aluetta ympäröivän lankkuaitauksen, vaihtopuolisen ehdotuksen VIII mukaisesti, 29,340 markan kustannuksilla;

ja oli nämä kustannukset, kaikkiaan siis 373,340 markkaa, maksettava 1911 vuoden obligatsioonilainasta.

Samalla annettiin varsinaisen valtuuston toimeksi ei ainoastaan hankkia asianmukainen vahvistus edellä kerrotulle päätökselle, vaan myös ryhtyä muihin täytäntöönpanotoimiin asiassa.

Sittemmin päätti ²⁾ varsinainen kaupunginvaltuusto:

k. senaatilta hankkia vahvistuksen edellä mainitulle lisätyn valtuuston päätökselle;

uuteen työ- ja vaivaistaloon rakennettavaksi ruumishuoneen ynnä ruumiinavaushuoneen lasketuilla enintään 6,000 markan kustannuksilla, jotka oli suoritettava vaivaistalon rakennustyötä varten aikaisemmin myönnettyistä varoista; sekä

antaa työ- ja vaivaistaloa varten asetetun rakennustoimikunnan tehtäväksi käydä teettämään kaikkia edellä mainittuja töitä.

Edellä mainittu lisätyn kaupunginvaltuuston myöntämä määrärahassumma, yhteensä 373,340 markkaa, merkittiin ³⁾ 1912 vuoden menosääntöön.

Kirjelmässä ⁴⁾ marraskuun 24 päivältä mainitsi uuden työ- ja vaivaistalon rakennustoimikunta m. m. antaneensa sanotun laitoksen rautabetonkityöt aktiebolaget Beton osakeyhtiön teetettäväksi 191,232 markan 85 pennin hinnasta, josta rahamäärästä yhtiö oli nostanut 159,260 markkaa. Kun kuitenkin toimitetussa katselmuksessa oli huomattu töissä moniaita vikoja ja puutteellisuuksia, joista muutamamat olivat erittäin arveluttavan laatuksia, mutta yhtiö ei ollut ryhtynyt toimiin niiden poistamiseksi, oli toimikunta maistraatilta anonut puheenalaisten rautabetonkitöiden asianmukaisen katselmuksen toimittamista, jotta saataisiin selville, mihin toimenpiteisiin turvallisuuden vuoksi olisi ryhdyttävä. Tämän johdosta oli maistraatti, sittenkun yhtiötä oli toimikunnan anomuksen johdosta kuultu, marraskuun 4 päivänä antanut asiasta seuraavan päätöksen:

Kaupungin uuden työ- ja vaivaistalon rautabetonkistöiden vika- naisuuksien korjaaminen.

¹⁾ Lis. valt. pöytäk. jouluk. 12 p. 1 §. — ²⁾ Valt. pöytäk. jouluk. 12 p. 1 §. —

³⁾ Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — ⁴⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 57.

Maistraatti havaitsee Suomen teknillisen korkeakoulun aineenkoetuslaitoksen sekä asiantuntijain rakennuspaikalla toimittamilla tutkimuksilla olevan selvitetty: että betonki, jota asuinpaviljongeissa A ja C, talusrakennuksessa D, saunarakennuksessa E sekä työlaitoksessa F on käytetty lattioksi ja kannattaviin rakenteisiin, on laadultaan yleensä sangen huonoa ja puheenalaisiin rakenteisiin kelpaamatonta; että miltei kaikkien palkkikertain erinäisissä laatoissa, asuinpaviljongin A ullakkoa lukuunottamatta, on halkeamia, joiden luku, leveys ja pituus on tutkimusajan kestäessä lisääntynyt, mistä käy selville, että orsikerrat ovat liikkeessä sekä että luhistumisen vaaraa on olemassa; että niin päällimäisten lattialaattojen kuin yleensä palkkienkin jäykiste ei ole tehty sillä tavoin, kuin tuollaisissa rakenteissa on tarpeellista; että erinäiset asuinpaviljongin A palkit on huolimattomasti kiinnitetty muureihin; että kesäkuun 7 ja syyskuun 21 päivänä tänä vuonna toimitettujen katselmusten välisenä aikana oli huomattavia halkeamia syntynyt työlaitoksen F seiiniin, joita rautabetonkipalkit kannattavat; sekä että kaksi rautabetonkipilaria, jotka kannattavat talousosaston D keittiön kattoa, on tehty betongista, joka ei näy olevan kylliksi lujaa.

Tämän johdosta ja samalla kun aktiebolaget Beton osakeyhtiön ja insinööri Håkanssonin anomus että asia lykättäisiin toistaiseksi, jotta ulkomailta kutsutuilla asiantuntijoilla saataisiin selvitettyksi että puheenalaiset rautabetonkityöt ovat täysin välttävää, evätään, harkitsee maistraatti kohtuulliseksi määrätä, että kaikki edellä lufeltujen rakennusten palkkikerrat, asuinpaviljongin A ullakkokerroksessa olevia lukuunottamatta, ovat, koska ne osin tuottavat suoranaista vaaraa uutisrakennuksella työskenteleville henkilöille, osin vaaran uhkaa vastaisuudessa, purettavat sekä että kaikkien muureja kannattavain palkkien, lukuunottamatta talousosaston D leivintuvassa olevia, samoin kuin myös viimeksi mainitun rakennuksen keittiössä olevain kahden pilarin sijaan on, siihen katsoen mitä näissä kohdin on muistutettu, laitettava toiset rakenteet, joiden luotettavuisuuden kaupungin rakennustarkastaja voi hyväksyä.

Edellä mainittuun asuinpaviljongin A ullakkokerroksen palkkikertaan nähdän velvoitetaan rakennustarkastaja mahdollisimman pian tarkoin tutkimaan palkkikerran kannatusparrut sekä, jos toimituksessa, johon aktiebolaget Beton osakeyhtiönkin tulee saada kutsu, syytä muistutukseen ilmaantuu, maistraatille esittämään ne toimenpiteet, joita asianhaarat voivat aiheuttaa, ja on edellä oleva päätös noudatettavana siihen katsomatta, tuleeko siitä valitettavaksi vai ei.

Koska siitä, mitä asiassa oli esiintunut, rakennustoimikunnan mielestä selvästi näkyi, ettei aktiebolaget Beton osakeyhtiö tahtonut eikä voinut suorittaa maistraatin päätöksessä uuden työ- ja vaivastalon betonkitöissä ilmenneiden vikojen poistamiseksi välttämättömiksi osotettuja toimenpiteitä, täytyi rakennustoimikunnan käsityksen mukaan kaupungin ottaa ne suorittaakseen, varaamalla itselleen oikeuden aikanaan nostaa useinmainittua yhtiötä vastaan sen korvausvaatimuksen, johon aihetta saattaisi olla. Kun rakennustoimikunta työn laadun johdosta ei voinut määritellä, minkä verran kustannuksia työstä olisi, pyysi toimikunta saada kaupunginvaltuustolle vastedes antaa täydelliset tiedot näistä.

Rakennustoimikunta esitti:

että rakennustoimikunta valtuutettaisiin asiantuntevan henkilön johdolla ja edellä mainittujen maistraatin määräysten mukaisesti hetimiten korjauttamaan puheenalaiset puutteellisuudet ja siihen tarkoitukseen tarpeen mukaan käyttämään kaupunginvaltuuston puheenalaista työ- ja vaivaistaloa varten jo myöntämää, kaikkiaan 1,835,500 markan määrärahaa, josta vielä noin 435,000 markkaa oli nostamatta.

Asiaa esiteltäessä myöntyi ¹⁾ kaupunginvaltuusto rakennustoimikunnan esitykseen.

Sen ohessa päätti ²⁾ kaupunginvaltuusto antaa valiokunnalle, johon kuuluivat herrat Grotenfelt, Holmberg, Engström ja Appelberg sekä arkkitehti O. Bomanson, toimeksi valtuustolle esittää selvityksen niistä asianhaaroista, joiden vallitessa muistutuksen alaiset virheet olivat syntyneet, ja erittäinkin siitä, kävisikö muitakin asianomaisia kuin aktiebolaget Beton osakeyhtiötä vaatiminen vastuuseen näistä vioista.

Rahatoimikamarin esityksestä myönsi ³⁾ kaupunginvaltuusto käyttövaroistaan 3,969 markan määrärahan kaupungin vesijohtokonttorin Tehtaankadun kansakoulutalon vesijohtotöistä antaman laskun maksamiseksi.

Määräraha
Tehtaankadun
kansakoulu-
talon vesijohto-
töitä varten.

Niinkään myönsi ⁴⁾ kaupunginvaltuusto rahatoimikamarin esityksestä käyttövaroistaan 900 markkaa Tehtaankadun kansakoulutalon kaasujohdon muutostöitä varten.

Määräraha
Tehtaankadun
kansakoulu-
talon kaasujohdon
muutostöitä varten.

Kaupungin sähkölaitoksen Ratakadun kansakoulutaloon laittamain sähkövalojohtojen kustannusten suoritukseksi myönsi ⁵⁾ kaupunginvaltuusto 1912 vuoden menosäännön vahvistaessaan 5,196 markan määrärahan.

Määräraha
Ratakadun
kansakoulu-
talon sähkö-
valojohtojen
kustannuk-
siin.

Vastamainitussa tilaisuudessa osotti ⁵⁾ kaupunginvaltuusto Toukolan kansakoulutalon laudoitusta ja ulkopuolista maalausta varten 3,000 markkaa, Tehtaankadun kansakoulutalon sisä- ja ulkopuolisia maalaustöitä varten 4,650 markkaa sekä Ratakadun kansakoulutalon sisäpuolista maalausta varten 6,500 markkaa.

Määrärahoja
kansakoulu-
talojen laudoitusta ja maalausta varten.

Sittenkun kaupunginvaltuusto kokouksessaan marraskuun 17 päivänä 1908 oli antanut ⁶⁾ kaupungin ammatti- ja alempain käsityöläiskoulujen vastaisen talon luonnospiirustusten ja kustannusarvion laadinnan tehtäväksi valtuuskunnalle, johon kului kaupunginarkkitehti sekä mainittujen koulujen edustajia, antoi valtuuskunta mietinnön ⁷⁾ asiasta.

Tonttien
osottaminen
kaupungin
kansakoulujen
sekä ammatti-
ja alempien
käsityöläiskou-
lujen paikaksi.

¹⁾ Valt. pöytäk. marrask. 28 p. 30 §. — ²⁾ Valt. pöytäk. jouluk. 22 p. 13 §. — ³⁾ Valt. pöytäk. kesäk. 13 p. 14 §. — ⁴⁾ Valt. pöytäk. syysk. 5 p. 20 §. — ⁵⁾ Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — ⁶⁾ Ks. 1908 vuod. kert. siv. 60. — ⁷⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 22.

Valtuuskunta ei pitänyt sopivana tyttöjen ammattikoulun sijoittamista niin etäiseen paikkaan kuin kaupunginvaltuuston varaama Runebergkadun tontti n:o 23 oli. Siihen nähden valtuuskunta huomautti, että koulun toiminnalle ja taloudelle olisi mitä suurimmaksi hyödyksi, että koulu sijaitsisi keskikaupungilla. Jos koulu sijoitettaisiin etäiseen paikkaan, vaikeuttaisi tämä tuntuvasti koulun ruuanlaitto-osaston tuotteiden menekkiä, joka tapahtuu ruuantarjoiluna koulun ruokasaleissa päivittäin käyville halullisille ruokavieraille. Nämä ruokavieraat kuuluivat yksinomaan sivistyneihin luokkiin ja olivat enimmältä osalta naisia, joilla oli toimensa ja asuntonsa kaupungin keskeisemmissä osiassa. Sama oli laita ompeluosaston, jonka asiakkaat niinkään tavallisesti kuuluivat vastamainittuihin yhteiskuntaluokkiin ja joiden täytyi käydä koetelemassa tilaamiensa vaatekappaleita. Kun varattu tontti sijaitti loitolla raitiotiestä, kauppatorista ja tavaranhankkijoista, vaikeuttaisivat nämä seikat tarveaineitten hankkimista kouluun ja kohotaisivat niiden kustannuksia. Valtuuskunta oli sentähden sitä mieltä, että tyttöjen ammattikoulu olisi erotettava muiden koulujen ryhmästä sekä sijoitettava Kasarminkadun kansakoulutontille, jonka kansakoulutalo kohdakkoin julistettane kelpaamattomaksi. Töölössä varatulle tontille olisi valtuuskunnan mielestä teetettävä rakennus ainoastaan alempaa käsityöläiskoulua ja valmistavaa poikain ammattikoulua varten.

Valtuuskunta oli kaupunginarkkitehdillä teettänyt luonnospii-rustukset sellaista Runebergkadun tontille n:o 23 rakennettavaa taloa varten, joka käsittäisi joko kaikki kolme koulua taikka vaihtoehtoisesti ainoastaan alemman käsityöläiskoulun ja valmistavan poikain ammattikoulun. Piirustusten mukana seuranneet kustannusarviot osottivat ensimmäisen vaihtoehdon toteuttamisesta olevan kustannuksia 1,100,000, jälkimäisen taas 568,000 markkaa.

Valtuuskunta esitti, että kaupunginarkkitehdille annettaisiin toimeksi laatia suunnitelma ja kustannusarvio Kasarminkadun kansakoulutontille teetettävää tyttöjen ammattikoulun taloa sekä lopulliset piirustukset Runebergkadun tontille n:o 23 noiden muiden koulujen käytettäväksi teetettävää taloa varten.

Tämän esityksen johdosta antamassaan lausunnossa ¹⁾ huomautti rahatoimikamari m. m. seuraavaa:

Kamari oli kaikin puolin yhtynyt niihin epäilyksiin, joita valtuuskunnassa oli lausuttu sen ehdotuksen johdosta että puheenalaiset oppilaitokset sijoitettaisiin yhteen paikkaan. Tyttöjen ammattikoulu täytyi, sen toiminnan laadun vuoksi, sijoittaa kaupungin kes-

¹⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 22.

keisempiin osiin, jota vastoin muut koulut olisi sijoitettava niin, että oppilaitten, jotka yksinomaan kuuluivat työväenluokkaan, olisi mukava päästä niihin.

Alemman käsityöläiskoulun ja valmistavan poikain ammattikoulun talon sijoittamiseen nähden oli kamari ollut sitä mieltä, että koulutalo olisi rakennettava johonkin verraten keskeiseen paikkaan. Tähän tarkoitukseen sopivista käytettävänä olevista paikoista olivat kamari ja kaupungininsinööri valinneet Kansakoulukadun tontin n:o 3. Tämä tontti, jota muutama vuosi takaperin ehdotettiin vastaisen työväenopiston paikaksi, vaikka tätä koskeva kysymys sittemmin oli saanut raueta, tarjosi sekä asemaan että alaan nähden kaikki edut ja täytti kaikki ne vaatimukset, mitkä voi asettaa puheenalaiseen tarkoitukseen käytettävälle koulutontille. Tontin kauppahinnan kävi arvioiminen noin 120,000 markaksi. Rakennuskustannukset nousisivat kaupunginarkkitehdin toimittaman arvion mukaan kaikkiaan 550,000 tai 600,000 markkaan.

Tyttöjen ammattikoulu oli kamarin mielestä rakennusvaltuuskunnan ehdotuksen mukaisesti sijoitettava Kasarminkadun koulutontille. Sikäläistä, jo 1850-luvulla rakennettua kansakoulutaloa oli viime vuosina usein korjailtu ja muuteltu, mutta nyttemmin se oli niin rappeutuneessa tilassa, että se kohdakkoin olisi julistettava kansakouluksi kelpaamattomaksi. Sanottavain korjauskustannusten paneminen tuohon vanhaan, kaikin puolin epäajanmukaiseen taloon ei enää kannattanut. Tontti olisi sentähden ja edellyttäen koululle hankittavan muun sopivan paikan käytettävissä edellä mainittuun tarkoitukseen. Tontin myyntiarvon kävi laskeminen noin 180,000 markaksi. Kaupunginarkkitehdin antamain likimääräisten kustannuslaskelmain mukaan nousisivat Kasarminkadun varrelle rakennettavan uuden talon kustannukset 500,000—550,000 markkaan. Tässä olisi kuitenkin huomattava, että mainittu rakennus tuottaisi myymälävuokria noin 10,000 markkaa vuodessa.

Kasarminkadun suomenkieliselle kansakoululle sopivaksi paikaksi ehdotti kamari kaupungin omistamaa Lapinlahdenkadun tonttia n:o 19, missä jo oli suomenkielisen kansakoulun käsittävä rakennus, mutta sen lisäksi aivan riittävästi tilaa tässä puheena olevaan tarkoitukseen. Uudessa koulutalossa voitaisiin varata sijaa ei ainoastaan Kasarminkadun kansakoulun oppilasmäärälle ja lähimässä tulevaisuudessa odotettavana olevalle lisääntyvälle oppilaskouluun, vaan myös eräille nykyään vuokrahuoneistoihin sijoitettuille koululuokille. Koulu voisi sen ohessa täyttää syntymässä olevan Töölön kaupunginosan eteläpuolen koulutarpeet, minkä johdosta erityisen talon teettäminen sinne suomenkielistä kansakoulua varten voisi todennäköisesti lykkääntyä muutaman vuoden päähän.

Tämän kokoisen kansakoulutalon teettämisestä Lapinlahdenkadun varrelle olisi kustannuksia arviolta noin 430,000 markkaa. Jos otettaisiin huomioon ainoastaan Kasarminkadun kansakoulutalon sijaan tarpeellinen kansakoulutalo sekä suomenkielisten kansakoululasten luvun lisääntyminen (arviolta 300—500 lasta vuosittain), riittäisi ehkä pienempikin rakennus. Sellaisesta pienemmästä rakennuksesta oli arvioitu olevan kustannuksia 230,000 markkaa.

Edellä lausutun nojalla rahatoimikamari esitti, että kaupunginvaltuusto, luopumalla aikaisemmasta päätöksestään Runebergkadun tontin n:o 23 käyttämiseen nähden, päättäisi:

että Kasarminkadun kansakoulutalo on purettava ja tontille teetettävä rakennus pääasiallisesti tyttöjen ammattikoulua varten;

että Kasarminkadun kansakoulutalon sijaan uusi, tarpeen mukaan sovitettu kansakoulutalo rakennetaan kaupungin omistamalle Lapinlahdenkadun tontille n:o 19; sekä

että uuden, tarkoituksenmukaisesti sisustetun talon teettämiseksi valmistavaa poikain ammattikoulua sekä alempaa käsityöläiskoulua varten varataan Kansakoulukadun tontti n:o 3.

Ennen muuhun toimenpiteeseen ryhtymistä asiassa päätti ¹⁾ kaupunginvaltuusto siitä pyytää kansakoulujohtokunnan lausuntoa.

Sittemmin antamassaan lausunnossa ²⁾ kansakoulujohtokunta huomautti, ettei rahatoimikamarin ehdotuksen mukaisesti Lapinlahdenkadun tontille n:o 19 rakennettu kansakoulutalo mitenkään voisi korvata Kasarminkadun kansakoulua. Johtokunta sentähden puolsi muuatta rahatoimikamarissa aikaisemmin tehtyä ehdotusta Kasarminkadun koulutalon panettamisesta sellaiseen kuntoon, että sitä opettajain ja oppilaiden terveyden kärsimättä edelleen voisi käyttää koulutalona. Tästä johtuvain kustannusten oli laskettu nousevan 30,000 markan vaiheille.

Kirjelmässä ²⁾ syyskuun 16 päivältä 1910 kansakoulujohtokunta mainitsemillaan syillä esitti, että tarpeellinen määrä sopivia tontteja varattaisiin vastaisia kansakoulurakennuksia varten, ja ehdotti johtokunta m. m. suomenkielisten kansakoulujen tarpeisiin varattavaksi Aleksanterinkadun tontin n:o 2 tai muun sopivan tontin Kruunuhaasta taikka myös, ellei tämä kävisi päinsä, Vuorimieskadun tontin n:o 6 ynnä Dagmarkadun tontit n:ot 1 ja 3 sekä ruotsinkielisten kansakoulujen tarpeisiin Topeliuskadun tontit n:ot 41 ja 43, Töölönkadun tontit n:ot 72 ja 74 sekä Fjälldalinkadun tontit n:ot 22 ja 24.

Tämän johdosta antamassaan lausunnossa ²⁾ rahatoimikamari huomautti, ettei Aleksanterinkadun tonttia n:o 2 eikä myöskään

¹⁾ Valt. pöytäk. toukok. 30 p. 25 §. — ²⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 35.

Vuorimieskadun tonttia n:o 6 olisi mainittuun tarkoitukseen luovutettava, koska ensiksi mainittu asemansa johdosta oli käytettävä edustavampaan tarkoitukseen ja jälkimäinen taas oli pintamuodotuksensa johdosta sopimaton koulutontiksi. Mainittujen tonttien sijasta kävisi edullisesti luovuttaminen kaupungin aikaisemmin vastaisiin tarpeisiinsa varaamat Siltavuorenpenkereen tontit n:ot 1, 2 ja 3. Dagmarkadun tontteja n:oja 1 ja 3 ei kamarin mielestä ollut käytettävä mainittuun tarkoitukseen, koska kamari, niinkuin edellä mainittiin, oli esittänyt uutta kansakoulua rakennettavaksi Lapinlahdenkadun tontille n:o 19 sekä siten Töölön eteläisen kaupunginosankin kansakoulutarve olisi lähivuosiksi tyydytetty. — Töölön kaupunginosan ruotsinkielisen kansakoulun paikaksi olivat kamarin mielestä Fjälldalinkadun tontit n:ot 24 ja 26 erittäin sopivat, jota vastoin vastamainitun kadun tonttia n:o 22 oli pidettävä verraten arvokkaana liiketalon paikkana.

Viimeksi mainittua asiaa esiteltäessä päätti 1) kaupunginvaltuusto sen palauttaa kansakoulujohtokuntaan.

Mainittu johtokunta antoi sittemmin syyskuun 1:senä päivätyn kirjelmän 2), jossa johtokunta, rahatoimikamarin lausunnon johdosta että kansakoulutalon teettämällä Lapinlahdenkadun tontille n:o 19 Töölön eteläisen kaupunginosan kansakoulutarve olisi lähivuosiksi tyydytetty, huomautti, ettei koulutalon rakennuttaminen Lapinlahdenkadun tontille suinkaan tehnyt tarpeettomaksi koulutontin varaamista Töölön eteläisessä kaupunginosassa, sillä eihän ollut otettava huomioon ainoastaan lähimpien vuosien tarpeen tyydyttämistä, vaan hankittava sopiva tontti vastaisen varalle, niin kauan kuin siihen vielä oli tilaisuutta. — Kamarin ehdotuksen johdosta että ruotsinkielisten kansakoulujen tarpeisiin varattaisiin Fjälldalinkadun tontit n:ot 24 ja 26 tonttien n:ojen 22 ja 24 sijasta huomautti johtokunta, että valaistusolot ensiksi mainituilla tonteilla niiden vähäisen pinta-alan johdosta voivat muodostua sangen epäsuotuisiksi, siinä tapauksessa että rajakkaistonteille rakennettiin korkeita taloja. Tähän tuli lisäksi, että tonteille n:oille 24 ja 26 tehtävä koulutalo oli pituussuunnassa sijoitettava luoteesta kaakkoon, joten useat kouluhuoneet antaisivat koillista kohti.

Molempia edellä kerrottuja asioita uudestaan esiteltäessä päätti 3) kaupunginvaltuusto lähettää ne lisävalmistelua varten erikoisvaliokuntaan, jonka jäseniksi valittiin herrat Rosenqvist, Walldén, V. von Wright, H. Lindberg ja Pesonen.

1) Valt. pöytäk. toukok. 30 p. 33 §. — 2) Valt. pain. asiakirj. n:o 35. — 3) Valt. pöytäk. lokak. 3 p. 17 §.

Antamassaan mietinnössä ¹⁾ lausui mainittu valiokunta m. m., ettei se Kasarminkadun kansakoulutontin vastaiseen käyttämiseen nähden ollut voinut tulla muuhun tulokseen, kuin että tämä tontti olisi varattava tyttöjen ammattikoulun ehdotettua rakennusta varten. Kasarminkadun kansakoulutalon korvaamista koskevassa asiassa oli valiokunta yhtynyt rahatoimikamarin ehdotukseen. Siinä kohden oli valiokunta kuitenkin edellyttänyt, että uudet koulutalot sitä paitsi rakennettaisiin suomenkielisiä kansakouluja varten sekä Puna-vuorenkadun 10:ssä olevalle koulutontille että ehdotetulle paikalle Siltavuorenpenkereelle. Dagmarkadun tontteja n:oja 1 ja 3 puolsi valiokunta varattavaksi mainittuun tarkoitukseen, ainakin siksi kunnes toiset yhtä hyvät tontit oli voitu osottaa niiden sijaan. Mutta kun näiden tonttien silmäänpistävä asema näytti vaativan rakennustaiteellisesti valmistettuja julkisivuja, olisi kaupunginvaltuuston asetettava tällainen vaatimus. — Fjälldalinkadun tontteihin n:oihin 22 ja 24 nähden oli valiokunta sitä mieltä, että kansakoulujohtokunnan esittämiä syitä täytyi pitää jossain määrin pätevinä sekä että myös huomioon ottamalla sen liikeväylän, jonka varrella tontti n:o 22 vastedes oli sijaitseva, näitä tontteja tuskin olisi katsottava kaupungin muita kansakoulutontteja arvokkaammiksi, minkä tähden valiokunta puolsi johtokunnan ehdotusta mainitun kadun tonttien n:ojen 22 ja 24 luovuttamisesta tarkoitukseen.

Mitä Topelius- ja Töölönkadun tontteihin tuli, oli näiden tonttien kaupunginasemakaavanmuutos käynyt välttämättömäksi sen johdosta että lääkintöhallitus oli vaatinut erinäisiä muutoksia uusien yliopistoklinikkain tontteihin nähden. Tämän vuoksi ei kansakoulujohtokunnan ehdottamia tontteja enää voitu käyttää koulutarkoituksiin. Kun valiokunta kuitenkin oli saanut tietää, että ruotsinkielistä kansakoulua varten oli toinen alue varattu kaupunginasemakaava-arkkitehdin valmistamassa kaupunginasemakaavan muutosehdotuksessa, mikä ehdotus tulisi piakkoin alistettavaksi kaupunginvaltuuston harkittavaksi, ja että kaupungin ruotsinkielisten kansakoulujen tarkastaja oli havainnut viimeksi mainitun paikan kaikin puolin sopivaksi, ei valiokunnan mielestä kaupunginvaltuuston päätöstä mainitusta seikasta ollut tarpeen tässä yhteydessä.

Mitä vihdoin tuli kansakoulujohtokunnan ehdotukseen että eräiden esikaupunkialueitten järjestelyluonnoksia laadittaessa varattaisiin sopivia koulutontteja, oli valiokunta saanut varmuutta siitä, että kaupungin yleisten töiden hallituksella oli aikomus ottaa huo-

¹⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 44.

mioon puheenalainen tarve, minkätähden valiokunta oli sitä mieltä, ettei tässäköän kohden kaivattaisi kaupunginvaltuuston päätöstä.

Edellä lausutun johdosta valiokunta ehdotti, kaupunginvaltuuston päätettäväksi:

että uudet, tarpeenmukaiset talot suomenkielisiä kansakouluja varten rakennetaan kaupungin omistamille tonteille Lapinlahdenkadun 19, Siltavuorenpenger 1, 2 ja 3 sekä Punavuorenkatu 10 oleville tonteille;

että kansakoulujohtokunnalle varataan tilaisuus lausunnon antamiseen siitä, missä järjestyksessä nämä rakennusyritykset on toimeenpantava;

että Dagmarkadun tontit n:ot 1 ja 3 varataan suomenkielisen sekä Fjälldalinkadun tontit n:ot 22 ja 24 ruotsinkielisen kansakoulun paikaksi;

että Kasarminkadun kansakoulutalo on, sittenkun sen tyhjentäminen on edellä mainittujen uutisrakennustöiden johdosta käynyt mahdolliseksi, purettava ja tontti varattava pääasiallisesti tyttöjen ammattikoulun tarpeisiin käytettävää rakennusta varten;

että Kansakoulukadun tontti n:o 3 varataan valmistavaa poikain ammattikoulua ja alempaa käsityöläiskoulua varten; sekä

että rahatoimikamari saa toimekseen aikansa tehdä valtuustolle ehdotuksen ylempänä edellytettyjen rakennusyritysten toteuttamiseen tarpeelliseksi toimenpiteiksi.

Mietintöön liittyvässä vastalauseessa herra Pesonen ehdotti:

että Kasarminkadun varrella n:o 21 sijaitseva kansakoulutalo käytettäisiin edelleenkin samaan tarkoitukseen ja pantaisiin sitä vastaavaan kuntoon; sekä

että tyttöjen ammattikoulu rakennettaisiin tontille n:o 3 Kansakoulukadun varrella sekä poikain valmistava ammattikoulu ja alempi käsityöläiskoulu tontille n:o 23 Runebergkadun varrella.

Puheena olevia asioita lopullisesti esiteltäessä päätti 1) kaupunginvaltuusto kaikin puolin hyväksyä valiokunnan ehdotuksen.

Bengtsårin kasvatuslaitokseen kuuluvain rakennusten korjauksia varten myönsi 2) kaupunginvaltuusto 1912 vuoden menosäänön vahvistaessaan 2,700 markkaa.

Vastamainitussa tilaisuudessa osotti 2) kaupunginvaltuusto Bengtsårin kasvatuslaitokseen kuuluvan Södergårdin kivirakennuksen muutosrakennustöiden loppuun saattamista varten 18,000 markkaa, sikalan rakennuttamiseksi Bengtsåriin 8,000 markkaa ja uuden vajan rakennuttamiseksi Östergårdin vierelle Bengtsåriin 550 markkaa.

Määräraha Bengtsårin kasvatuslaitoksen korjauksiin.

Määräraha Bengtsårin kasvatuslaitoksen rakennustöitä varten.

1) Valt. pöytäk. jouluk. 12 p. 4 §. — 2) Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §.

Kysymys
aresti- ja ko-
koushuoneen
laittamisesta
Bengtsårin
kasvatuslai-
tokseen.

Rahatoimikamarin kirjelmässä marraskuun 6 päivältä sen johdosta tehdyn esityksen, että kasvatuslautakunta oli kamariin antanut ehdotuksen arestihuoneen laittamisesta erääseen asuinrakennukseen sekä yhteisen kokoushuoneen sisustamisesta Bengtsårin kasvatuslaitokseen, lähetti ¹⁾ kaupunginvaltuusto lausunnon saamista varten mainittuun lautakuntaan.

Määräraha
kaupunginkir-
jaston korjaus-
töitä varten.

Kaupunginkirjaston korjaustöitä varten myönsi ²⁾ kaupunginvaltuusto 1912 vuoden menosäännön vahvistaessaan 3,350 markan määrärahan.

Kauppahallin
rakentaminen
Hakaniemen-
torille.

Sittenkun lisätty kaupunginvaltuusto kokouksessaan marraskuun 22 päivänä 1910 oli rahatoimikamariin sekä palauttanut ³⁾ kysymyksen kauppahallin rakennuttamisesta Hakaniementorille ja käskenyt laadittuttaa täydelliset luonnospiirustukset ynnä kustannus- ja kannattavaisuuslaskelmat hallirakennusta varten ja samalla esittää selvityksen siitä, missä määrin muillekin myyjille kuin liha-kauppiaille kävisi varaaminen tilaa hallissa, että myös kamariin lähettänyt Skärgårdsfiskarens andelslag m. b. t. nimisen osuuskunnan hakemuksen, joka kamarin, mikäli koski kyllin tilavan ja sopivilla allaslaitteilla varustetun huoneiston laittamista kauppahalliin, tulisi mainitun hallin lähempää suunnitelmaa laatiessaan ottaa tutkittavaksi ja muutoin tarpeenmukaisesti valmistella, lähetti kamari kirjelmässä ⁴⁾ lokakuun 5 päivältä valtuustolle täydelliset luonnospiirustukset kahta kaupunginarkkitehdin laatimaa Hakaniementorin hallirakennussuunnitelmaa varten, ollen toisen suunnitelman mukaan rakennus yksikerroksinen ja tarkoitettu yksinomaan ruokatavarain myyntiä varten, toisen mukaan taas kaksikerroksinen ja tarkoitettu sekä elintarpeiden että tehdastavarain myyntiä varten.

Mainitussa kirjelmässä mainitsi kamari m. m., että yksikerroksisen hallirakennuksen kellarikerroksessa olisi 32 kellaria, katetussa ja eristetyssä kylkirakennuksessa 11 kalamyymälää sekä hallin päärakennuksen alakerrassa 120 hallimyymälää muita ruokatavaroita varten. Kustannuslaskelmat osottivat tällaisen hallirakennuksen maksavan 325,000 markkaa. Kannattavaisuuslaskelmat taas osottivat seuraavaa:

32 kellaria	kukin keskim. 50 mk vuod.	Smk	1,600: —
11 kalamyymälää	” ”	180 ” ”	1,980: —
120 ruokatavaramyymälää	” ”	180 ” ”	21,600: —
			<u>Yhteensä Smk 25,180: —</u>

¹⁾ Valt. pöytäk. marrask. 14 p. 13 §. — ²⁾ Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. —

³⁾ Ks. 1910 vuod. kert. siv. 53 ja 54. — ⁴⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 40.

Tästä summasta olisi vähennettävä vuotuiset hoitokustannukset, arviolta 12,150 markkaa, joten jäisi jällelle puhdasta tuloa 13,030 markkaa, mikä vastaisi 4 prosentin korkoa rakennuspääomalle.

Toisen ehdotuksen mukaan olisi hallirakennus kaksikerroksinen. Sekä kellarien että kalahallien sijoitus ja lukumäärä olivat tässä suunnitelmassa samat kuin edellisessäkin. Alakerroksen myymälät, lukuaan 114, luovutettaisiin yksinomaan elintarpeitten kauppaa varten. Alakerroksen sisäänkäytävistä veisivät mukavat portaat suorastaan toiseen kerrokseen, joka olisi jaettu 103 kauppahallimyyvälään, joissa kaupattaisiin kangas- ja nahkatavaroita, läkkiastioita, saviteoksia sekä kotiteollisuustuotteita. Kustannuslaskelmat tätä kauppahallia varten nousivat 450,000 markkaan. Kannattavai-suuslaskelmat osottivat seuraavaa:

32 kellaria	kukin keskim.	50 mk	vuod.	Smk	1,600: —
11 kalamyymälää	”	”	”	”	1,980: —
114 ruokatavaramyyvälää	”	”	”	”	20,520: —
103 tehdastavaramyyvälää	”	”	”	”	15,450: —
Yhteensä Smk					39,550: —

Jos tästä summasta vähennettäisiin vuotuiset hoitokustannukset, tässä tapauksessa arviolta 14,550 markkaa, jäisi puhtaaksi voitoksi 25,000 markkaa eli 5.5 % rakennuskustannusten määrälle.

Kamari oli havainnut jälkimäisen suunnitelman edullisemmaksi ei ainoastaan rakennustaiteelliselta, vaan taloudelliseltakin kannalta. Kamarissa oli tosin lausuttu epäilyksiä, olisiko odotettavissa kauppa-liikettä syntyvän yläkerroksessa sekä olisiko hyvin harkittua yhdistää samaan hallirakennukseen niin erilaatuisten tavarain kuin elintarpeiden sekä tehdas- ja lyhyitten tavarain kauppaa. Näiden väitteiden johdosta kamari huomautti, että ulkomaiden suuremmissa kaupungeissa oli viime vuosina yleisesti pyritty keskittämään erilaatuisten elintarpeitten kauppa isonlasiin keskeisiin hallirakennuksiin. Olikin osottautunut että, kun kauppa niin sanotuissa erikoishalleissa oli ollut kituvaa — mikä asianlaita meilläkin oli todettavissa Länsirannan n. s. voihallissa —, keskeiset kauppahallit olivat vetäneet kaupan puoleensa ja, ainakin tosin paikoin, antaneet hyviä taloudellisia tuloksia. Mitä eritoten Hakaniementorin kauppahalliin tuli, saanee edellytyksiä pitää erittäin suotuisina, koska halukkaita hallimyyväläin vuokraajia jo oli melkoinen joukko, nimittäin useimmat niistä henkilöistä, jotka nykyään harjoittivat ruokatavara-kauppaa mainitulla torilla. Ei niinmuodoin näyttänyt olevan painavia syitä rakentaa suunniteltua hallia yksinomaan lihahalliksi. Luonnollista niinkään olisi että, kohta kun kaupanteko — lukuunottamatta yhteisen kansan kauppaa — tällä torilla kiellettäisiin,

nämä kauppiaat pyrkisivät asettumaan halliin, koska sikäläisten myymäläin vuokrat olivat verrattomasti halvemmat yksityishuoneistojen vuokria. Tärkeänä kaksikerroksisen hallin rakentamista puoltavana syynä oli mainittava, että sillä keinoin saataisiin Hakaniementorin kauppaa kokonaisuudessa heti järjestetyksi.

Kustannusarvioita likemmältä tarkastellessa oli käynyt selville, että niitä kävi jonkin verran huojistaminen, niin että kustannukset olisi laskettava 300,000 ja 420,000 markaksi, jotka summat kaupunginarkkitehtikin oli myöntänyt oikeiksi.

Mitä tuli Skärgårdsfiskarens andelslag m. b. t. osuuskunnan anomukseen että suunniteltuun kauppahalliin laitettaisiin kalakauppaa varten kyllin tilava huoneisto sopivine altaineen sekä myös kaupungin kustannuksella kemiallinen jäädytyslaitos Länsirannan nykyisen kalahallin kellarikerrokseen, huomautti kamari, että kaupunginarkkitehdin suunnittelemia Hakaniementorin kauppahallin kalamyymälöitä niihin kuuluvine altaineen täytyi pitää kaupungin tämän puolen kalakaupan tarpeita täysin tyydyttävinä. Sitä vastoin kamarin mielestä ei voinut tulla kysymykseen, että tähän halliin varattaisiin ja erityisesti laitettaisiin myymälöitä Skärgårdsfiskarens andelslag m. b. t. osuuskunnan vuokratta käytettäväksi. Niinikään saattoi syyllä panna kyseeseen, eikö ehdotus kemiallisen jäädytyslaitoksen laittamisesta Rantatorin kauppahalliin olisi jätettävä sil lensä. Oli nimittäin huomattava, että kaupunki oli useana vuonna tuntuvasti avustanut mainittua osuuskuntaa antamalla vuokravapaasti sen käytettäväksi huoneiston, jonka vuotuiset vuokratulot oli laskettava ainakin 5,000 markaksi, kustantanut huoneiston korjaukset sekä vihdoin kaiken vedenkulutuksen mainitussa kauppahallin osassa, jotka menot olivat nousseet 5,000 markan vaiheille vuodessa. Osuuskunnan toiminta, vaikka olikin vuosi vuodelta osottanut edullisempia tuloksia, ei kuitenkaan ollut saanut aikaan kalanhintain huojistumista eikä muutenkaan mainittavasti kyennyt järjestelemään kaupungin kalamarkkinoita. Näin ollen kamari ei voinut huomata olevan painavia syitä, jotka puoltaisivat entisen lisäksi antamaan taloudellista kannatusta yritykselle, jonka toiminnan yleishyödyllisyys kenties oli arvattu liian suureksi.

Edellä lausutun nojalla rahatoimikamari ehdotti kaupunginvaltuuston lisätyin luvuin päätettäväksi:

että Hakaniementorille rakennetaan kaksikerroksinen kauppahalli kaupunginarkkitehdin laatiman ehdotuksen mukaisesti 420,000 markan kustannuksilla, jotka suoritetaan 1911 vuoden obligatsioonilainan varoista; ja

että varsinainen kaupunginvaltuusto saa toimekseen hankkia edellä mainitulle päätökselle asianmukaisen vahvistuksen;

sekä varsinaisen kaupunginvaltuuston päätettäväksi:

että kaupungin yleisten töiden hallitus saa toimekseen kaupunginvaltuuston lisätyin luvuin tekemän päätöksen mukaisesti ryhtyä puheenalaista rakennusyritystä toteuttamaan:

että osuuskunnan Skärgårdsfiskarens andelslag m. b. t. anomus tarpeellisen tilan varaamisesta ja erinäisten laitteiden hankkimisesta Hakaniementorin kauppahalliin osuuskunnan kalakauppaa varten evätään; sekä

että epämällä edellä mainitun osuuskunnan anomus jäädytyslaitoksen teettämisestä Rantatorin kauppahallin kellarikerrokseen rahatoimikamarille annetaan toimeksi esittää täydellinen selvitys kaupungin keskusjäädytyslaitoksen aikaansaamista koskevasta asiasta.

Asiaa esiteltäessä päätti ¹⁾ lisätty kaupunginvaltuusto Hakaniementorille rakennettavaksi kaksikerroksisen kauppahallin kaupunginarkkitehdin sitä varten laatiman ehdotuksen mukaisesti 420,000 markan kustannusmäärällä, joka suoritettaisiin kaupungin vuonna 1911 ottamasta obligatsioonilainasta, ja olisi kauppahallin yläkerta sisustettava niin, että sen, kohta kun tarvetta ilmaantuisi, kävisi sanottavitta kustannuksitta muuttaminen ruokatavarakauppaa varten soveltuvaksi, minkä ohessa varsinainen valtuusto sai toimekseen sekä hankkia asianmukaisen vahvistuksen mainitulle päätökselle että ryhtyä muihin täytäntöönpanotoimiin asiassa.

Sittemmin päätti ²⁾ varsinainen kaupunginvaltuusto:

alistaa lisätyn valtuuston vastamainitun päätöksen k. senaatin vahvistettavaksi;

antaa kaupungin yleisten töiden hallituksen toimeksi usein mainitun päätöksen mukaisesti käydä toimeenpanemaan puheena olevaa rakennusyritystä; sekä

evätä osuuskunnan Skärgårdsfiskarens andelslag m. b. t. anomuksen tarpeellisen tilan varaamisesta ja erinäisten laitteiden aikaansaamisesta osuuskunnan kalakauppaa varten Hakaniementorin kauppahallissa sekä niinkään evätä osuuskunnan anomuksen jäädytyslaitoksen laittamisesta Rantatorin kauppahallin kellarikerrokseen.

1912 vuoden menosäännön vahvistaessaan kaupunginvaltuusto pani ³⁾ siihen edellä mainitun 420,000 markan määrärahan.

Sähkövalaistuksen laittamiseksi Kasarmintorin kauppahalliin myönsi ³⁾ kaupunginvaltuusto 1912 vuoden menosäännön vahvistaessaan 2,160 markkaa.

Kaupungin teknillisten laitosten hallituksen esityksestä myönsi ⁴⁾ kaupunginvaltuusto 300 hevosvoimaisen turbiinin hankkimiseksi Van-

Evätty anomus jäädytyslaitoksen laittamisesta Rantatorin kauppahalliin.

Määräraha sähkövalaistuksen laittamiseksi Kasarmintorin kauppahalliin. Lisämääräraha turbiinin hankkimiseksi Van-

¹⁾ Lis. valt. pöytäk. marrask. 14 p. 1 §. — ²⁾ Valt. pöytäk. marrask. 14 p. 1 §. — ³⁾ Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — ⁴⁾ Valt. pöytäk. marrask. 14 p. 24 §.

hankaupungin
vesijohtolai-
tokseen.

hankaupungin vesijohtolaitokseen 18,500 markan määrärahan suoritettavaksi muita vesijohtotöitä varten myönnettyistä, säästyneistä lainavaroista sekä merkittäväksi 1912 vuoden menosääntöön.

Vahvistettu
päätös lainava-
rain myöntämi-
sestä kaupun-
gin sähkölai-
toksen laajen-
tamiseen.

Maistraatin kirjelmässä helmikuun 18 päivältä ilmoitettiin 1) kaupunginvaltuuston tiedoksi, että k. senaatti oli saman kuukauden 2 päivänä vahvistanut lisätyn valtuuston joulukuun 13 päivänä 1910 tekemän päätöksen 2) osottaa kahta vuotta pitemmälle takaisinmaksuajalle otetuista lainavaroista: a) sähkölaitoksen ala-asemain ja johtoverkon rakennuttamiseksi sähkövoiman jakelua varten Kallioon ja Töölöön 860,000 markkaa; sekä b) erinäisiä sähkölaitoksessa tarpeellisia töitä ja laajennuksia varten 355,000 markkaa.

Kaupungin
sähkölaitoksen
ala-asetat Kal-
lion ja Töölön
kaupungin-
osissa.

Siitenkun lisätty kaupunginvaltuusto kokouksessaan joulukuun 13 päivänä 1910 oli päättänyt 2) kaupungin sähkölaitoksen toiminnan ulotettavaksi Kallion ja Töölön kaupunginosiin sekä sitä varten rakennettavaksi ala-asetat ynnä johtoverkon, päätti 3) kaupunginvaltuusto rahatoimikamarin esityksestä:

että korttelissa n:o 479 oleva Runebergkadun tontti n:o 52 ja korttelissa n:o 336 oleva Kaarlenkadun tontti n:o 5 oli annettava sähkölaitoksen käytettäväksi mainittujen ala-asemain rakennuspai-koiksi;

valtuuttaa kaupungin teknillisten laitosten hallituksen tekemään arkkitehti S. Lindqvistin kanssa sopimuksen puheenalaisia rakennuksia varten tarpeellisten piirustusten laatimisesta sekä rakennustyön valvomisesta; niin myös

antaa rahatoimikamarin toimeksi yksissä neuvoin mainitun hallituksen kanssa valtuustolle toimittaa lausunnon ehdotuksineen siitä, millä ehdoilla kaupungin teknillisten laitosten käyttämät tontit ja maa-alueet olisi näille laitoksille luovutettava.

Kaupungin teknillisten laitosten hallituksen kirjelmässä touku-kuun 17 päivältä valtuustolle lähetetyt, edellä mainittujen ala-asemain lopulliset piirustukset kaupunginvaltuusto hyväksyi 4) rahatoimi-kamarin annettua siltä pyydetyn lausunnon asiasta.

Varain osotta-
minen kaupun-
gin sähkölai-
toksen laajen-
tamista varten.

Siitenkun lisätty kaupunginvaltuusto oli kokouksessaan joulu-kuun 13 päivänä 1910 erinäisiä kaupungin sähkölaitoksessa tarpeelli-sia töitä ja laajennuksia varten osottanut 5) 355,000 markkaa sekä jättänyt varsinaisen valtuuston toimeksi tutkia, missä järjestyksessä ehdotetut työt olisi teetettävä, ja silloin myös lähemmin tarkastaa laskettuja kustannusmääriä, päätti 6) valtuusto kaupungin teknillis-ten laitosten hallituksen kirjelmässä maaliskuun 1 ja toukokuun 24

1) Valt. pöytäk. maalisk. 7 p. 8 §. — 2) Ks. 1910 vuod. kert. siv. 55 ja seur. — 3) Valt. pöytäk. helmik. 21 p. 15 §. — 4) Valt. pöytäk. kesäk. 13 p. 36 §. — 5) Ks. 1910 vuod. kert. siv. 58 ja 59. — 6) Valt. pöytäk. maalisk. 7 p. 17 § ja toukok. 30 p. 47 §.

päivältä tehtyjen esitysten johdosta osottaa mainitusta määräraha-
hasta vuonna 1911 maksettavaksi seuraavat määrät, nimittäin: 1
virranmuuntajaa y. m. varten 85,000 markkaa, korkeajännitteiskaapeleja
varten 60,000 markkaa, matalajännitteiskaapeleja varten
85,000 markkaa, Sörnäsiniemelle rakennettavaa korkeajännitteisliitosta
ynnä transformaattoriasemaa varten 19,000 markkaa, korkeajännitteisen
virran yhdistämiseksi kaupungin uuteen työ- ja vaivaistaloon 14,000
markkaa, erään viemärijohdon muuttamiseksi Sörnäsiniemelle 20,000
markkaa sekä korkeajännitteisen virran yhdistämiseksi uuteen kulkutautisairaalan ja
Fredriksperin asema-alueelle niinkään 20,000 markkaa.

Rahatoimikamariin annetussa, kaupunginvaltuustolle osotetussa kirjelmässä 1) lokakuun 20 päivältä esitti kaupungin teknillisten töiden hallitus myönnettäväksi 2,000,000 markkaa sähkölaitoksessa vuosina 1912, 1913 ja 1914 toimeenpantavia laajennuksia varten tämän laitoksen toimitusjohtajan laatiman, laitoksen suunniteltuja töitä ja uutisrakennuksia koskevan promemorian ja kustannusarvion mukaisesti.

Määräraha kaupungin sähkölaitoksen laajentamista varten.

Kirjelmässä 1) marraskuun 9 päivältä lähetti rahatoimikamari valtuustolle hallituksen mainitun esityksen sekä ehdotti, että kaupunginvaltuusto lisätyin luvuin päättäisi:

1911 vuoden obligatsioonilainasta myöntää sähkölaitoksen laajennusta varten vuosina 1912—14 laaditun työohjelman mukaan 2,000,000 markkaa; sekä

antaa varsinaisen valtuuston toimeksi hankkia k. senaatin vahvistuksen mainitulle päätökselle.

Asiaa esiteltäessä myöntyi lisätty kaupunginvaltuusto rahatoimikamarin esitykseen 2).

Sittenkin 1912 vuoden menosääntöä vahvistettaessa otettiin 3) siihen 700,000 markkaa sähkölaitoksen laajentamista varten mainittuna vuonna.

Sittenkin kaupunginvaltuusto 1910 vuoden budjetinjärjestyksessä oli antanut 4) rahatoimikamarin toimeksi tutkia, voisiko kaupunki jollakin silloista hyödykkäämmällä tavalla käyttää Vuorimieskadun taloa n:o 9, sekä antaa asiasta lausunnon valtuustolle, esitti 5) kamari, jonka mielestä mainitun talon rakennukset olisi perin pohjin korjattava, mistä työstä olisi kustannuksia 11,000 markkaa ja minkä johdosta talon vuokratulojen oli laskettu kohoavan 2,400 markalla, että valtuusto päättäisi mainittua tarkoitusta varten myön-

Määräraha Vuorimieskadun talon n:o 9 korjaustöitä varten.

1) Valt. pain. asiakirj. n:o 47. — 2) Lis. valt. pöytäk. jouluk. 22 p. 1 §. —

3) Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — 4) Ks. 1910 vuod. kert. siv. 146. — 5) Rtk. kirj. marrask. 9 p. n:o 631.

tää 11,000 markan määrärahan otettavaksi huomioon 1912 vuoden menosäännössä. Valtuusto myöntyi 1) esitykseen.

Määräraha
Vilhonkadun
Alon n:o 1
muutos- ja
korjaustöitä
varten.

Rahatoimikamarin esityksestä myönsi 2) kaupunginvaltuusto käyttövaroistaan 10,000 markan määrärahan kaupungille kuuluvassa Vilhonkadun talossa n:o 1 tarpeelliseksi havaittua rakennusten muutostyötä varten.

Vastamainitun talon täydellistä sisä- ja osittaista ulkopuolista korjausta varten myönsi 3) kaupunginvaltuusto 1912 vuoden menosäännön vahvistaessaan 10,000 markkaa.

Määräraha
Kaivuhuoneen
sähköjohtojen
uudistusta
varten.

Rahatoimikamarin kirjelmässä elokuun 3 päivältä tehdyn esityksen johdosta, että Kaivuhuoneen sähköjohtojen uudistusta varten myönnettäisiin 5,499 markan 62 pennin määräraha, maksettavaksi sähkölaitoksen samanvuotisista voittovaroista, päätti 4) kaupunginvaltuusto mainittua tarkoitusta varten sanotuista voittovaroista osottaa 4,805 markkaa 17 penniä, jota vastoin loput eli 694 markkaa 45 penniä, mikä summa vastasi 472 hiililanka- ja 153 osramlampun kustannuksia, näytti kaupungin ja Kaivuhuoneen ravintolaosakeyhtiön kesken tammikuun 17 päivänä 1907 tehdyn vuokrakirjan määräysten nojalla olevan vuokramiehen suoritettava.

Määräraha seu-
rahuoneen kor-
jauksia varten.
Määrärahoja
uima- ja kylpy-
huoneiden kor-
jauksia varten.

Seurahuoneen korjauksia varten myönsi 3) kaupunginvaltuusto 1912 vuoden menosäännön vahvistaessaan 7,100 markan määrärahan.

Vastamainitussa tilaisuudessa myönsi 3) kaupunginvaltuusto korttelissa n:o 181 olevan uimahuoneen korjauksia varten 5,700 markkaa, Kaivopuiston uimahuoneiden korjauksia varten 5,000 sekä Kaivopuiston kylpyhuoneen korjauksia varten 2,000 markkaa.

Kysymys kun-
nan uimahallin
rakentami-
sesta.

Suomen uimaliiton kaupunginvaltuustolle tekemän esityksen kunnan uimahallin rakentamisesta lähetti 5) valtuusto lausunnon saamista varten kaupungin yleisten töiden hallitukseen, terveydenhoitolautakuntaan ja rahatoimikamariin.

Määräraha
sähkövalais-
tuksen laitta-
miseksi yleisiin
käymälöihin.

Sähkövalaistuksen laittamiseksi kaupungin yleisiin käymälöihin myönsi 3) kaupunginvaltuusto 1912 vuoden menosäännön vahvistaessaan 1,380 markan määrärahan.

Määräraha
käymäläin ja
mukavuuslai-
toksen raken-
tamista varten.

Vastamainitussa tilaisuudessa osotti 3) kaupunginvaltuusto uusien käymäläin rakennuttamista varten Hakaniementorille 2,800 markkaa, Merisatamaan 1,850 markkaa ja Ruoholahteen niinkään 1,850 markkaa sekä uuden mukavuuslaitoksen rakentamiseksi Kolmikulmatorille 1,500 markkaa.

Kysymys viru-
tushuoneiden

Kaupunginvaltuustolle annetussa kirjelmässä oli Helsingin työväenyhdistyksen naisosasto m. m. esittänyt, että riittävä määrä viru-

1) Valt. pöytäk. jouluk. 12 p. 11 §. — 2) Valt. pöytäk. maalisk. 21 p. 10 §. —
3) Valt. pöytäk. jouluk. 30 p. 1 §. — 4) Valt. pöytäk. lokak. 3 p. 12 §. — 5) Valt. pöytäk. marrask. 28 p. 21 §.

tushuoneita rakennettaisiin kaupungin eri osiin sekä että näissä, niin kauan kuin viemärijohdot liikaavat rantavettä, käytettäisiin vesijohtovettä.

rakentamista.

Terveydenhoitolautakunnan annettua lausunnon asiasta lähetettiin ¹⁾ se lausunnon saamista varten kaupungin yleisten töiden hallitukseen.

Rahatoimikamarin esityksestä myönsi ²⁾ kaupunginvaltuusto käyttövaroistaan 1,700 markan määrärahan tarpeellisiksi havaittujen korjaustöiden teettämiseksi Äggelbyn kartanon rakennuksissa.

Määräraha Äggelbyn kartanon korjaustöitä varten.

5. Muut kaupungin kiinteää omaisuutta koskevat asiat.

Kaupungin kiinteän omaisuuden katselmusmiehiksi valitsi ³⁾ kaupunginvaltuusto professori G. Grotenfeltin ja rakennusmestari A. N. Nybergin sekä heidän varamieheksi arkkitehti M. Schjerfbeckin ja rakennusmestari G. F. Willandtin.

Kaupungin kiinteän omaisuuden katselmusmiehet.

Kirjelmässä ⁴⁾ helmikuun 9 päivältä rahatoimikamari mainitsi osottautuneen, että kaupunginvaltuuston lokakuun 6 päivänä 1908 Vallilan huvila-alueen kortteleille n:oille 530—551 vahvistama ⁵⁾ rakennusjärjestys oli puutteellinen kahdessa suhteessa, se kun oli toiselta puolen sallinut sijoittaa rakennukset asianomaisille tonteille niin lähelle toisiaan, että siitä helposti saattoi syntyä melkoista tulenvaaraa, sekä toiselta puolen ei rajoittanut mahdollisuutta asuntotarkoituksiin käyttää enempää kuin puolet ullakon pinta-alasta, jommainen rajoitus tosin oli ollut tarkoitettu vahvistetussa rakennusjärjestyksessä, mutta ei ollut tullut siinä selvästi sanotuksi. Näiden epäkohtain johdosta oli kamari jättänyt kaupungin rakennuskonttorin toimeksi yksissä neuvoin palomestarin kanssa antaa kamarille lausunnon siitä, olisiko mainitun rakennusjärjestyksen määräyksiä muutettava, varsinkin mikäli koski rakennusten sijoittamista asianomaisille tonteille. Palomestari oli sittemmin huomauttanut että, niinkuin Vallilan alueella jo teetetyistä rakennuksista epäamättömästi kävi ilmi, tulisi alueelle pääasiallisimmin rakennettavaksi kaksikerroksisia puutaloja, ja kun nämä rakennukset rakennusjärjestyksen mukaan kävisi sijoittaminen tonteille joko siten, että eri tonteille teetettyjen asuinrakennusten välille jäi neljän metrin levyinen aukko, tai siten, että tontin rajalla olevat huoneukset rakennettaisiin yhteen kaksittain, joten syntyi kahdeksan metrin

Vallilan huvila-alueen korttelien n:o:jen 530—551 rakennusjärjestyksen 1 ja 6 §:n muuttaminen tosin kuuluviksi.

¹⁾ Valt. pöytäk. jouluk. 12 p. 20 §. — ²⁾ Valt. pöytäk. marrask. 14 p. 12 §. — ³⁾ Valt. pöytäk. tammik. 10 p. 6 §. — ⁴⁾ Valt. pain. asiakirj. n:o 5. — ⁵⁾ Ks. 1908 vuod. kert. siv. 6 ja seur.